

Smarta val för socialt hållbara utemiljöer i bostadsområden

- Ett gestaltningsförslag för utemiljöerna i samfälligheten Ståndskallet

Smart choices for socially sustainable outdoor environments in residential areas
- A design proposal for the outdoor environments in the community Ståndskallet

Erika Andersson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Landskapsingenjörsprogrammet
Alnarp 2021

Smarta val för socialt hållbara utemiljöer i bostadsområden

- Ett gestaltungsförslag för utemiljöerna i samfälligheten Ståndskallet

Smart choices for socially sustainable outdoor environments in residential areas
- A design proposal for the outdoor environments in the community Ståndskallet

Erika Andersson

Handledare: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Åsa Bensch, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete

Kurskod: EX0841

Program/utbildning: Landskapsingenjörsprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Omslagsbild: Erika Andersson

Nyckelord: bostadsnära, utemiljö, lekutrustning, parkutrustning, skötsel, växtmaterial, lekplats, material, åldersanpassning, användarperspektiv, användningsområden

Sveriges lantbruksuniversitet

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Förord

Detta kandidatarbete är skrivet inom Landskapsingenjörsutbildningen våren 2021. Då jag själv är uppvuxen inom samfälligheten Ståndskallet i Lund kändes det extra roligt att skriva om något som jag har en relation och anknytning till. Jag vill därför tacka styrelsen inom samfälligheten Ståndskallet, främst Per Göran Nilsson, som gav mig frågan och gjorde detta arbete möjligt.

Jag vill även tacka min handledare Märit Jansson som med sin breda kompetens har gett mig goda råd, litteraturtips samt support vilket har underlättat mycket för mig.

Slutligen vill jag tacka min familj, främst min pojkvän Johannes, som har gett mig stöd och hjälp under arbetets gång.

Sammanfattning

Syftet med arbetet är i huvudsak att undersöka vilka material-, utrustnings- samt växtval som är hållbara, främst ur sociala och ekonomiska perspektiv, med fokus på dels låga skötselbehov, dels god funktion för alla åldrar i en gemensam bostadsnära utemiljö.

Målet är att utforma ett gestaltungsförslag för samfälligheten Ståndskallet i Lund som möter de boendes önskemål och således en bred användargrupp. Gestaltungsförslaget ska, utöver att fungera för en bred användargrupp, ta hänsyn till skötselinsatser och kostnader i de material-, utrustnings- och växtval som görs.

I litteraturstudien undersöks till att börja med hur bostadsnära utemiljöer kan utformas utifrån olika användarperspektiv, såväl små barns som äldre vuxnas. Vidare undersöks olika aspekter att ta hänsyn till i de material-, utrustnings- och växtval som görs för att skapa utemiljöer till en relativt låg kostnad och med låga skötselinsatser som samtidigt är miljömässigt fördelaktiga.

En enkätundersökning gjordes även där de boende inom samfälligheten Ståndskallet fick svara på ett antal frågor kring önskemål i utemiljön för att en framtida omgestaltning skulle få god funktion för dem.

Arbetet resulterade i ett gestaltungsförslag vilket utformades med grund från den information som erhöles genom litteraturstudien och enkätundersökningen. Arbetet visade att det, genom att beakta olika användarperspektiv samt kostnader och användningsområden hos olika material, utrustning och växter, är möjligt att utforma socialt hållbara utemiljöer i bostadsområden med smarta material-, utrustnings-, och växtval.

Abstract

The main purpose of this thesis was to investigate which material, equipment and plant choices are best to facilitate the successful design of common outdoor living areas. The investigation focused on sustainable choices, primarily from a social and economic perspective, and those that centred on ensuring low maintenance and good function for all ages.

The aim was to create a design proposal for the community Ståndskallet in Lund, that meets the residents' wishes and thus a broad user group. The design proposal must, in addition to being suitable for a wide group of users, consider maintenance efforts and costs in the material, equipment and plant choices that are made.

The literature study first examined how residential outdoor environments are best designed to incorporate different user perspectives, from young children to older adults. Furthermore, various aspects were analysed in order to evaluate which material, equipment and plant choices are best to create affordable, low maintenance and environmentally beneficial outdoor environments.

Additionally, a survey was conducted where the residents within the community of Ståndskallet had the opportunity to provide their preferences regarding the design of the outdoor environment. This allowed for community buy-in and ensured a transparent design proposal that considered the needs and wishes of all involved.

The thesis resulted in a design proposal that was conceived based on the information obtained through the literature and questionnaire survey. The result showed that, by considering different choices concerning user perspectives, costs, materials, equipment and plants, it is possible to design socially sustainable outdoor environments in residential areas with smart material, equipment, and plant choices.

Innehållsförteckning

1. Inledning	9	4.1. Hela området	25
1.1. Bakgrund	9	4.2. Område A	26
1.1.1. Inbjudande utemiljöer för alla åldrar	9	4.3. Område B	27
1.1.2. Samfälligheten Ståndskallet	10	4.4. Område C	28
1.2. Syfte och mål	11	4.5. Område D	29
1.3. Frågeställningar	11	4.6. Övriga delar av området	30
1.4. Avgränsningar och genomförande	11	4.7. Vad närområdet har att erbjuda	30
2. Metod	12	5. Enkätundersökning	30
2.1. Litteraturstudie	12	5.1. Vuxna och äldre	30
2.2. Platsundersökning	12	5.2. Barn och ungdomar	34
2.3. Enkätundersökning	12	5.3. Sammanfattning	35
2.4. Gestaltningförslag	13	6. Gestaltningförslag	36
3. Hållbara lösningar för gemensamma utemiljöer	14	6.1. Koncept och förutsättningar	37
3.1 Bostadsnära utemiljöer utifrån olika perspektiv	14	6.2. Material och utrustning	38
3.1.1. Barns och ungas perspektiv	14	6.3. Passande växtval	40
3.1.2. Vuxnas och äldres perspektiv	16	6.4. Område A	41
3.1.3. Sammanfattning	17	6.5. Område B	43
3.2. Smarta material-, utrustnings- och växtval	18	6.6. Område C	45
3.2.1. Material- och utrustningsval	18	6.7. Område D	47
3.2.2. Växtval	22	6.8. Övriga ytor	49
3.3. Skötsel och underhåll som utvecklar utemiljöns kvaliteter	24	7. Diskussion och reflektion	51
4. Platsundersökning	25	7.1. Resultatdiskussion	51
		7.2. Metoddiskussion	52

7.3. Reflektioner och lärdomar	53
8. Slutsats	54
Referenser	55
Bilagor	59

1. Inledning

1.1. Bakgrund

1.1.1. Inbjudande utemiljöer för alla åldrar

Den bostadsnära utemiljön har stor betydelse för människor. Att i bostadsnära områden skapa ytor som inbjuder till både vistelse och rörelse för alla åldrar är betydelsefullt, inte minst när det kommer till den fysiska och psykiska hälsan, beskriver Johansson et al. (2009) i skriften *Grönområden för fler*.

Närheten till hemmet är utmärkande när det kommer till den bostadsnära utemiljön. Användbarheten ökar ju kortare avståndet till platsen är från bostaden sett. Dessa typer av lättillgängliga utemiljöer har möjlighet att utgöra en trygg och familjär plats som samtidigt har mycket att erbjuda, för barn och vuxna (Kristensson 2003).

För att utemiljön ska kunna anpassas till alla, oavsett ålder, är yta och multifunktionalitet två betydelsefulla faktorer. Kristensson (2003) beskriver i sin avhandling fyra olika roller som utemiljön kan ha i ett bostadsområde – lekmiljö för barn, bostadsnära uterum, mötesplats samt trevlig utsikt. Genom att gestalta utemiljön utefter olika roller kan fler användargrupper inkluderas.

De främsta användarna av många utemiljöer i bostadsområden utgörs av barn, beskriver Kristensson (2003). Att sådana utemiljöer fungerar som lekmiljö för barn är därför helt grundläggande. Dock tycks många bostadsnära lekplatser erbjuda ett snävt utbud av utrustning och yta, med enbart sandlåda och/eller enstaka gungor på en liten innergård. Johansson et al. (2009) menar att barns psykiska, sociala, fysiska och motoriska utveckling kräver en mångfald av möjligheter till lek. Att ha tillgång till attraktiva utemiljöer i närområdet ger förutsättningar för detta.

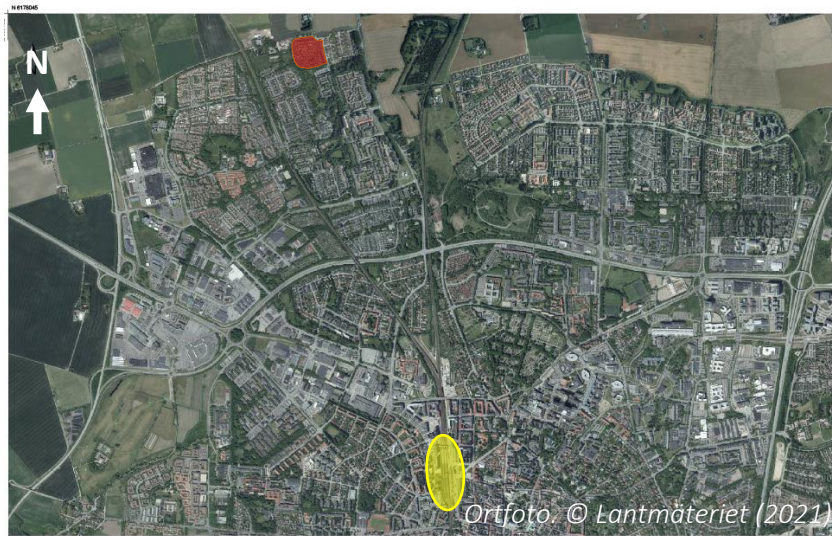
Det är inte enbart barnen som ska stimuleras av och bruka bostadsnära utemiljöer, utan även andra användargrupper, menar Kristensson (2003) samt Sundevall och Jansson (2020). De ska fungera som bland annat en plats för avkoppling och utevistelse i form av ett slags uterum. Att ha nära till grönska och frisk luft, oberoende av ålder, i den annars så hektiska vardagen är för många enligt Kristensson (2003) en stor fördel. Exempelvis kan föräldrar koppla av med en kopp kaffe i den friska luften samtidigt som deras barn leker på lekplatsen. Eller så kan pensionärer njuta av den strålande solen en härlig sommardag på en bänk. Kristensson (2003) beskriver dock hur sittplatser i anslutning till lekplatser ofta uppfattas vara ämnade främst till föräldrar vars barn nyttjar lekplatsen, i synnerhet när ytan upplevs vara liten. Att skapa ytor som upplevs inkluderande för fler användare än barnfamiljer är därför betydelsefullt. En utemiljö som uppfattas som användbar för samtliga åldersgrupper kan dessutom inbjuda till socialt umgänge, menar Kristensson (2003).

Ytornas storlek och utformning tycks spela en stor roll i hur bred användargruppen blir, hävdar Kristensson (2003). Det sociala umgänget verkar i lekmiljöer i största utsträckning ske mellan barnfamiljer vilket riskerar att utesluta övriga grupper. Större ytor där det finns möjlighet att tydligt skilja lekytor från övriga ytor kan därav vara en fördel, menar Kristensson (2003). Ju mer inbjudande miljön känns desto större blir chanserna att fler vistas i miljön och förutsättningarna till bekantskap mellan de boende ökar.

Slutligen ligger ett stort värde i att kunna titta ut genom fönstret och mötas av en trevlig utsikt. Att alltid ha något att titta på, bland annat i form av blommande växtlighet i varierande färg, beskriver Kristensson (2003) som viktigt för de boende. Att det ser snyggt och prydligt ut beskrivs även som essentiellt för att utsikten ska anses vara tilltalande.

1.1.2. Samfälligheten Ståndskallet

Samfälligheten Ståndskallet finns på ett område som är totalt ca 4 ha och ligger i Lunds nordligaste del bestående av 92 hus i varierande storlek, en-, en och en halv- och tvåplanshus, se figur 1 för placering i Lund stad. Sedan området stod helt klart 1978 har inga större förändringar skett i utemiljön mer än att viss vegetation har tagits bort då den vuxit sig för stor. De gemensamma grönytorna med tillhörande lekplatser har alla än idag i stort sett samma utrustning som från start. Större förändring har inte heller skett på ytorna vid parkeringen eller övriga vegetationsytor. Det har under styrelsemöten uppkommit önskemål om omgestaltning med hänsyn till uttryckt behov om ny lekplatsutrustning, eventuellt utegym och nya växter.

Figur 1: Samfälligheten Ståndskallets placering i Lund stad. Samfälligheten är markerad med rött och centralen är markerad med gult.

Skötsel i området sker av de boende genom självförvaltning. Fyra till fem gånger om året sker en gemensam så kallad rensning där varje delområde, A-D, sköts av boende i de tillhörande fastigheterna (se figur 2 för plan över området med delområdesindelningar). Således sker skötseln enbart utefter de boendes kunskap och viss skötsel uteblir därför, exempelvis större beskärning och dylikt.

Figur 2: Illustrationsplan över samfälligheten Ståndskallet i dagsläget. Delområden är markerade A-D.

Upprätthållandet av en lekplats eller lekmiljö ansvaras enligt boverket (2018) av markägaren, alltså ofta kommunen, bostadsbolag eller bostadsrättsföreningar. Detta gäller oberoende av när lekplatsen anlades. I Ståndskallets fall är det således föreningen som ansvarar för kontrollerna av utrustningen.

Området är ett exempel på en boendemiljö i behov av upprustning och bredare anpassning för de boende, allt från barn till äldre, samtidigt som resurserna är knappa. Eftersom området efter färdigställande 1978 förväntades utgöras i synnerhet av barnfamiljer är de gemensamma ytorna i dagsläget främst anpassade för dessa. Det har därför på styrelsemöten uttryckts en avsaknad av anpassade utemiljöer för övriga grupper samt en önskan om upprustning av de i nuläget gamla lekplatserna.

1.2. Syfte och mål

Syftet med detta arbete är att undersöka vilka material-, utrustnings- samt växtval som är hållbara, främst ur sociala och ekonomiska perspektiv, med fokus på dels låga skötselbehov och dels god funktion för alla åldrar i en gemensam bostadsnära utemiljö.

Målet med arbetet är att utforma ett gestaltungsförslag för samfälligheten Ståndskallet i Lund som möter de boendes önskemål och på det sättet en bred användargrupp. Gestaltungsförslaget ska dessutom ta hänsyn till låga skötselinsatser och kostnader i de material-, utrustnings- och växtval som görs.

1.3. Frågeställningar

- Hur skapas socialt hållbara gemensamma utemiljöer som erbjuder något för alla åldersgrupper i bostadsnära utemiljöer?

- Vilka material-, utrustnings- och växtval är skötselmässigt och ekonomiskt fördelaktiga för bostadsnära utemiljöer?

- Hur kan ett gestaltungsförslag utformas för samfälligheten Ståndskallet som med smarta material-, utrustnings och växtval blir mer socialt hållbart och således möter en bred användargrupp?

1.4. Avgränsningar och genomförande

Samtliga förslag tar hänsyn till vad som är genomförbart för samfälligheten Ståndskallet då föreningens ekonomi och insatser för skötsel är begränsad. Utöver detta ska valen även inbjuda till användning av allt från småbarn till äldre.

Då området är relativt stort kommer fokus ligga på de fyra grönområdena med tillhörande lekplats. Övriga ytor kommer enbart att ytligt behandlas.

Gestaltungsförslaget kommer att fungera som inspiration och grund för den kommande omgestaltningen i området. De fyra områdena A-D är alla utrustade med lekredskap och fokuserar främst på barnen vilket exkluderar andra grupper. Gestaltungsförslaget har ingen exakt budget att förhålla sig till, men samfällighetens styrelse har bett om relativt låga kostnader för att förslagen i största möjliga mån ska kunna realiseras.

Gestaltningen kommer enbart att fungera som ett förslag och kan därför inte användas som färdiga bygghandlingar. Inga tekniska ritningar kommer att utföras med exakta mått. Höjdsättning kommer inte att göras och dagvattenhantering kommer därför inte heller att behandlas utan förväntas lösas på samma sätt som tidigare då inga drastiska höjdförändringar kommer att föreslås.

2. Metod

I detta avsnitt redovisas uppsatsens tillvägagångssätt som bygger på en litteraturstudie, platsundersökning, enkätundersökning samt ett gestaltungsförslag.

2.1. Litteraturstudie

Arbetet grundas på en litteraturstudie inriktad mot smarta material-, utrustnings- och växtval för ekonomiskt och socialt hållbara bostadsmiljöer med relativt låga skötselinsatser. Till att börja med undersöks hur utemiljöer på ett fördelaktigt sätt kan utformas utifrån olika användarperspektiv. Sedan studeras vanligt förekommande material och utrustning i utemiljösammanhang som är ekonomiskt och skötselmässigt fördelaktiga där vissa miljöaspekter också behandlas. Efter det granskas en del faktorer att förhålla sig till för att de växtval som görs ska bli så uppskattade och kräva så låg skötsel som möjligt. Slutligen undersöks möjligheterna som finns till att skapa inbjudande och välskötta utemiljöer trots relativt låga skötselinsatser.

Underlagen till litteraturstudien kommer från litteratur från SLU-biblioteket, Alnarp, universitetsbiblioteket i Lund, tryckta webbkällor samt elektroniska källor.

2.2. Platsundersökning

Platsundersökningar gjordes för att få en uppfattning av hur området såg ut i nuläget. Genom besöken skapades en förståelse kring vilka åldersgrupper som områdets gemensamma utemiljöer främst riktade sig till i nuläget, vad som eventuellt saknades eller var överflödigt samt vad som fanns i närområdet.

I samband med besöken gjordes inventeringar av befintlig utrustning och annat material samt växter för att kunna skapa en nulägesplan av området. Det togs även fotografier vilka användes dels som grund för gestaltungsförslaget genom att kunna gå tillbaka till dem, dels som fotografier i arbetet. I övrigt användes Illustrator för att skapa en nulägesplan över området samt dess olika delar.

2.3. Enkätundersökning

I samband med rådande pandemi valde jag, efter råd från styrelsen, att inte göra fysiska intervjuer i form av dörrknackningar och dylikt. Istället lades en enkät, se bilaga 1, i respektive brevlåda med frågor rörande omgestaltningen av samfälligheten Ståndskallet. De boende uppmanades sedan att lämna enkäterna i en av samfällighetens postlådor.

Enkäten var uppbyggd av frågor med svarsalternativ och fritext. Av erfarenhet är det många gånger inte uppskattat att en enkät enbart utgörs/består av fritextfrågor då dessa riskeras att uppfattas som för jobbiga att svara på. Att inkludera redan förberedda förslag tenderar att resultera i en förhöjd svarsfrekvens vilket också tycktes märkas då en stor del av enkäterna som återlämnades enbart innehöll svar på de på de med olika angivna svarsalternativ.

De boende ombads till att börja med att uppge vilken ålder de var i där 18-29, 30-49, 50-69 samt 70+ var de åldersspann som de kunde välja mellan i kategorin vuxna och äldre. Sedan ombads de att besvara:

Ange i en viktskala från 1 till 5 vad du/ni som vuxna i hushållet anser om förslagen nedan, där 1 är det du/ni hade uppskattat minst och 5 är det du/ni hade uppskattat mest. Det går bra att ange samma siffra för mer än ett förslag.

Förslagen som gavs var förändrad/mer vegetation, utegym, fler lekredskap på lekplatserna, ökad möjlighet till gemenskap, exempelvis boulebana samt fler sittplatser för exempelvis avkoppling.

Fortsättningsvis ombads de boende att i fritext svara på frågan:
Vad upplever du/ni som vuxna i hushållet att du/ni saknar eller är missnöjda med i den gemensamma utemiljön i området förutom förslagen ovan?

Efter detta upprepades samma frågor, istället riktade till barn och ungdomar i åldrarna 0-3, 4-6, 7-9, 10-13 samt 14-17.

I arbetet gjordes till att börja med en sammanfattning med diagram över svaren som erhöles genom de redan förberedda alternativen, sedan sammanfattades det som framgick i fritexten i text. Svaren som erhöles utav de vuxna och äldre respektive barn och ungdomar behandlades i arbetet separat.

2.4. Gestaltungsforstag

Ett gestaltungsforstag arbetades fram med hänsyn till de boendes önskemål som framgick genom enkätundersökningen samt information från litteraturstudien. Växtvalen valdes utöver det ut med hjälp av och med inspiration från tre källor - Inte bara berberis (Bengtsson & Bucht 1973), Essunga plantskola (u.å.), Boken utemiljö (Andrén 2017).

Förslaget utformades med hjälp av Illustrator, SketchUp, beskrivningar i text samt inspirationsbilder.

3. Hållbara lösningar för gemensamma utemiljöer

3.1 Bostadsnära utemiljöer utifrån olika perspektiv

Grönområdena och utemiljön utgör en viktig del av tillvaron för de boende. En medveten gestaltning kan enligt Svenska kommunförbundet (1983) skapa rum som är användbara och spännande för alla åldrar. Att utveckla flera funktioner för att skapa en inkluderande utemiljö för samtliga åldersgrupper är a och o för att utemiljön ska passa alla. Det talas om multifunktionalitet och används idag i olika kontext för att på ett strategiskt sätt göra utformningen så mångsidig som möjligt (Sundevall & Jansson 2020). Det finns generella skillnader mellan barns och vuxnas perspektiv på utemiljö vilka alla, enligt Oloumi et al. (2012), påverkas av bland annat utvecklingsbehov samt fysiska, psykiska och sociala faktorer.

Det saknas emellertid mer omfattande studier som på ett djupare plan behandlar likheter och skillnader mellan olika användargrupper, menar Sundevall och Jansson (2020). Nedan behandlas hur uppskattade utemiljöer kan utformas utifrån olika användarperspektiv.

3.1.1. Barns och ungas perspektiv

Barn som användare av utemiljön

Barn är viktiga brukare av den bostadsnära utemiljön vilket gör deras användning grundläggande att ta med i designprocessen (Florgård & Forsberg 2006). Att lyssna på vad barnen faktiskt önskar av en utemiljö bör enligt Qvennerstedt (2004) göras i större utsträckning. Detta istället för att utforma en yta som sedan visar sig inte nå upp till förväntningarna. Således kan barnen själva få inflytande i förändringsarbetet.

Barns utveckling och utemiljöns kvaliteter

Leken är en viktig del av barns utveckling. Boverket (2015) hävdar att en

utemiljöns kvaliteter spelar stor roll för hur barn upplever den och hur mycket tid som spenderas där. Väl utformade ytor ger en ökad lust till att vistas på platsen och för mycket positivt med sig. Bland annat påverkas kroppsuppfattningen, den psykosociala och motoriska utvecklingen samt den kognitiva förmågan. Med en växande befolkning och ökad bebyggelse har förtätning av befintliga miljöer ofta lett till att utemiljöerna blivit mindre och mindre. För starka och friska barn behövs enligt Boverket (2015) rymliga utemiljöer.

Lek nu och då

På 1970-talet var enligt Frost (2010) lekplatsens utformning fortfarande väldigt traditionell och bestod oftast enbart av gungor och sandlåda. Kraven på skötsel och underhåll var inte heller desamma som idag. En ökad medvetenhet kring risker som finns på en lekplats har resulterat i att kraven på säkerheten av dessa förhöjts och kopplats till europastandarderna för lekredskap och stötdämpande underlag, SS-EN 1176 och SS-EN 1177. Detta hävdar Frost (2010) också har lett till att många lekplatser idag är relativt monotona, just på grund av säkerhetsstandardens stora genomslag. Uppfattningar om att lek ska ske främst på lekplatser kan också leda till att barn går miste om många lekmöjligheter. Dessutom begränsas barn idag ofta i sin rörelsefrihet och möjlighet att nå olika utemiljöer, till stor del av rädsla för trafik, beskriver Qvennerstedt (2004). Han menar vidare att lek går för barn att finna i stort sett överallt och är viktigt för deras utveckling. Att klättra i träd, balansera på staket eller plaska i pölar är några exempel.

Lekytor – naturliga element eller prefabricerat

Det är värdefullt att utforma och locka barn till naturliga lekmiljöer i större utsträckning, inte minst då dagens yngre generationer blir mer och mer stillasittande och kontakt med naturen sker alltmer sällan (Statens Folkhälsoinstitut 2012). Nic Nilsson (1978:9) beskriver i sin bok *Lek för alla lek* som ”en ovärderlig träning för ett moget sätt att leva mänskligt”. Men

behövs verkligen den typiska lekplatsen för att barn ska kunna stimuleras? Inte nödvändigtvis. Det som snarare behövs, menar Nilsson (1978), är ytor av olika slag som möjliggör olika sorters lek. Barn hittar lek överallt och utnyttjar utan problem de naturliga element som finns i den gemensamma utemiljön. Bo Qvennerstedt (2004:5) beskriver hur nedlagda lekplatser kan få nytt liv. Han menar att den typiska lekplatsen med dess utrustning inte alltid är nödvändig utan det går att skapa lekfulla miljöer med ganska enkla och betydligt billigare medel. Han framställer utformningen som:

”Natur med gräs, grus, sand och sten.

Träd och buskar som bildar små och stora rum.

Gärna olika sorters träd och buskar, som bidrar till en varierad nyansrik miljö.

En kuperad terräng med kullar och slänter. Kör dit stenblock och spar bergknallarna.

En mindre plan yta för enklare bollspel.

Tillgång till vatten.

En låda med klossar för bygglek.

Några bänkar med bord och eventuellt en grill för samvaro över åldersgränserna.

En plats tillgänglig för alla.

Låt "skräp", pinnar och kottar ligga kvar.

Tänk vad barnen kan göra av ingenting! De utgör ett viktigt kreativt lekmaterial.”

Dock menar Qvennerstedt (2004) inte att lekplatser med klassisk utrustning är något negativt. Han menar snarare att om förutsättningar inte finns för att skapa en lekplats med prefabricerade redskap finns det många möjligheter att trots det utforma väl användbara lekmiljöer med hjälp av naturen. Lekotoper är en modern tolkning på naturbaserade lekmiljöer med höga lekvärden vars funktion är att sammanfläta lek och

landskap, beskriver Boverket (2019). Deras gestaltning utgår från lösningar med stöd av naturen istället för specifik utrustning.

Vikten av att ha tillgång till naturliga miljöer att leka i belyses även av Elin Sundevall och Märit Jansson (2020) i deras artikel. Förutom att naturen väcker barns nyfikenhet ligger ett stort värde i att bara få se löv falla eller höra ljudet av vatten. En variation mellan naturliga element och anlagda lekmiljöer med varierad utrustning verkar enligt Sundevall och Jansson (2020) vara barnens mest önskvärda miljöer att leka i. Ett gott exempel kan vara en lekplats omringad av frodig vegetation som samtidigt har mycket fri yta och inbjudande utrustning. Populära och uppskattade element för yngre barn i naturen är, enligt Jansson och Randrup (2020:80), bland annat diken, kullar, möjligheter till gömställen såsom bakom stenar eller i buskage, lera och vatten för kreativitet samt kottar eller annat löst material att leka med.

Högre träd och annan vegetation har utöver lekfunktioner även andra funktioner i samband med lekmiljöer, de kan bland annat skapa skuggade lägen. Att utemiljön erbjuder bra sol- och skugglägen, i synnerhet för barn, är enligt Boverket (2015) essentiellt men glöms trots det lätt bort. Små barn är särskilt känsliga för sol och det är därför angeläget att det finns tillgång till skugga, menar de. Emellertid är det också viktigt att barn utvecklar ett bra skydd mot solen. Goda sol- och skuggförhållanden är alltså nödvändigt.

Barn i olika åldrar har olika önskemål

Vad som önskas av utemiljön är enligt Boverket (2015) beroende av barnets ålder. När utrustning väljs på en lekplats exkluderas automatiskt vissa grupper. En mer naturlig eller blandad miljö skapar möjligheter för att anpassa platsen till en bredare användargrupp. Sundevall och Jansson (2020) menar dock att ungdomars användande av utemiljöer är relativt låg i jämförelse med barns och äldre vuxnas nyttjande. Enligt Boverket (2015)

är ungdomar i högre grad beroende av utemiljöer med attraktiva mötesplatser, exempelvis ytor som inbjuder till socialt umgänge, egentid och/eller sportaktiviteter. Sundevall och Jansson (2020) hävdar även att renlighet och skötsel är ytterligare aspekter som uppskattas av denna användargrupp. Det finns således många möjligheter till att anpassa platserna även till ungdomars intressen. Exempel på beståndsdelar som kan uppskattas av ungdomar är lekplatser med plats för social interaktion i form av flera sittplatser, flera eller större gungor, stora rutschbanor eller utomhusgym, menar Jansson och Randrup (2020).

3.1.2. Vuxnas och äldres perspektiv

Vuxna och lek

Det är inte bara barn som kan leka. Även vuxna kan leka, menar Nilsson (1978) samt Åkerlund och Paulsdottir (2011). Idrott av olika slag kan exempelvis betraktas som lek. Nilsson (1978) beskriver bollek som ett exempel på vanligt förekommande "vuxenlek" vilken generellt sett riktar sig mer till yngre vuxna. Han menar vidare att vuxenlek i utemiljö även kan utgöras av olika typ av områdesfester. Att inbjuda till gemenskap och festlighet, genom exempelvis ytor med plats för att ta ut möblemanter eller kanske en gemensam grillplats eller boulebana, är några bra lösningar för att vuxna ska få utlopp för sin lekfullhet. Sådana tillställningar inbjuder dessutom alla åldersgrupper att delta samtidigt som gemenskap mellan grannar har möjlighet att skapas. Olika aktivitetspunkter kan bidra till att de boende själva kan skapa en trevlig miljö (Nilsson 1978; Åkerlund & Paulsdottir 2011).

Fysisk aktivitet och rörelse

När det kommer till mer fysisk aktivitet är utegym något som blivit allt vanligare och som allt oftare efterfrågas i dagens samhälle. På marknaden idag finns en uppsjö av olika slags utegym att välja mellan, alltifrån de klassiska i trä till mer avancerade som erbjuder en mängd olika

träningssmöjligheter (Unisport u.å.; Tress u.å.; Utform u.å.). En stor del av de företag som säljer utegym idag erbjuder olika produkter anpassade till olika målgrupper, såsom ålder eller träningsnivå. Tove Kronqvist (2013) har i sitt examensarbete skrivit om utegym som ska vara attraktiva för alla. Hon beskriver hur tillgänglighet, närhet och trygghet tenderar att öka användandet vilket leder till bättre hälsa och mående bland de boende. Att kunna utöva träning i bostadsnära miljöer, där trygghet, närhet och tillgänglighet lätt kan uppfyllas, är således positivt utifrån flera aspekter, menar hon.

Lekplatser från vuxnas perspektiv

Att lekplatsers utformning anpassas efter de vuxnas perspektiv är nästan lika viktigt som att den anpassas utefter barnens perspektiv, åtminstone för yngre barn med begränsad rörelsefrihet. Refshauge et. al (2012) har i sin artikel *Adults' motivation for bringing their children to park playgrounds* undersökt vad som främst motiverar föräldrar till att ta med sina barn till lekplatser. De menar att barns vistelse på lekplatserna ofta begränsas av föräldrarnas vilja att besöka dem vilket gör det betydelsefullt att utformningen sker utifrån föräldrarnas perspektiv och önskningar likväl som utifrån barnens. De hävdar vidare att alla föräldrar inte har samma syfte med lekplatsvistelsen och vad som önskas av lekplatsen kan därför skilja sig åt. Vissa går dit för att umgås med sina barn medan andra går dit främst för att de vill att deras barn ska vara fysiskt aktiva. Ett element som ökar användningen mycket beskrivs vara grönskande vegetation i anslutning till platsen. Refshauge et. al (2012) skiljer också på manliga och kvinnliga föräldrar där de menar att manliga föräldrar i större utsträckning leker tillsammans med barnen och uppskattar därav vilka lekelement som finns att tillgå. Intelligande bänkar och bord där föräldrarna kan sitta under tiden som barnen leker beskriver Jansson (2013) som ytterligare exempel för ökad användning. Om föräldrarna trivs i miljön är chansen

större att de kommer att vilja besöka lekplatsen oftare och således får barnen leka ännu mer.

Äldre vuxna, pensionärer och personer med funktionsvariationer

Eftersom utomhusmiljöer i närområdet är de mest använda, har de stor betydelse för att hålla vuxna fysiskt aktiva, beskriver Wang (2014) i sin artikel. Han menar att äldre i högre grad motiveras att ta sig utanför dörren om det finns inbjudande miljöer på gångavstånd hemifrån. Att gå på promenader, fixa och dona i trädgården eller i området kring bostaden beskriver Wang som de mest förekommande fysiska aktiviteterna bland äldre vuxna och pensionärer. Aktiviteter som dessa är dessutom billiga då de kräver ytterst lite utrustning och är utöver det oberoende av specifika scheman. Wang (2014) hävdar även att tillgången till attraktiva bostadsnära utemiljöer dessutom ger en ökad trygghetskänsla och därmed ökar användningen hos äldre vuxna, pensionärer och personer med funktionsvariationer vilka annars tenderar att stanna inne på grund av rädsla för bland annat trafik eller kriminalitet.

Säkerhet och tillgänglighet

Utifrån äldre personers och personer med funktionsvariationers perspektiv är det även viktigt att det ska kännas säkert och tillgängligt att vistas i utemiljön, menar Johansson et al. (2009). De menar att med anledning av nedsatta förmågor av olika slag används ofta hjälpmedel i olika utsträckning, såsom rullator eller permobil, vilka förutsätter ett jämnt och fast underlag för att fungera på bästa sätt. Att göra utomhusmiljöer mer tillgängliga för personer i dessa grupper är enligt Johansson et al. (2009) viktigt för att de ska känna sig inkluderade där sittplatser i anslutning till ytor beskrivs som extra viktigt i dessa sammanhang.

Vegetation

Växtligheten är ytterligare en viktig aspekt för att utemiljön ska upplevas attraktiv av den vuxna användargruppen, speciellt en välskött sådan,

beskriver Kristensson (2003). Att kunna betrakta när träden slår ut på våren eller när blommorna blommar anses vara betydelsefulla faktorer vilka ökar användandet för denna grupp. För de som bor så pass nära så att de kan titta ut genom fönstret är en sådan tilltalande vy särskilt uppskattad. Gemensamma trädgårdar kan ge flera sociala, ekonomiska, miljö- och hälsofördelar där skötsel av trädgård anses av vara i nivå med sport och andra former av rekreation, beskriver Hue et al. (2009). För att tillsammans ta hand om en gemensam trädgård krävs ett gemensamt engagemang som kan öppna dörrar för ny bekantskap. Då många äldre sitter ensamma i större utsträckning tenderar även sådana sociala interaktioner att minska risken för demens, menar Wang (2014). Han hävdar också att vistelse i gröna miljöer dessutom har benägenhet att öka de positiva känslorna och på så sätt minska depression.

3.1.3. Sammanfattning

Barn tycks i synnerhet värdesätta lekmiljöer med mycket varierande element, allt från lekredskap och större gräsplättar till växtlighet eller lösa material. Ungdomar i sin tur uppskattar snarare ytor som möjliggör för social interaktion. Vuxna och äldre å andra sidan värderar även möjlighet till social interaktion och gemenskap högt, men skötsel, tillgänglighet, säkerhet samt inbjudande vegetation väger också tungt för denna användargrupp.

En gemensam och viktig faktor för att alla grupper ska känna att de kan ta del av utemiljön i större utsträckning är att platsen ska kännas rymlig (Kristensson 2003). Ytan ska alltså upplevas så pass stor så att alla känner att de får plats någonstans, utan att trängas. Barn behöver tillräckligt med yta för att kunna stimuleras och utvecklas på ett mångsidigt sätt samtidigt som vuxna behöver känna att de kan distansera sig från dessa lekytor och hitta sina egna privata ytor, både till lek och annat. Om dessa ytor samtidigt är välskötta tycks uppskattningen öka av samtliga grupper, trots att barn även uppskattar spännande, oskötta platser (Kristensson 2003).

3.2. Smarta material-, utrustnings- och växtval

Den här delen uppmärksammar vilka material-, utrustnings- samt växtval som generellt sett är mest ekonomiskt fördelaktiga samt kräver minst skötsel i utemiljöer. I samband med detta läggs även ett visst fokus på materialens miljöpåverkan i och med att frågan är så betydelsefull i dagens samhälle.

3.2.1. Material- och utrustningsval

När det kommer till materialval i utemiljöer är det idag mycket som bör tas hänsyn till. Snäv ekonomi resulterar ofta i mindre miljövänliga val. Dock är det möjligt att med rätt kunskap göra val som passar både kostnads-, skötsel, och miljömässigt. Att använda sig av förnybara material i större utsträckning är inte bara resurseffektivt utan kan dessutom vara både en kostnads- och tidsbesparing (Blizzard & Klotz 2012). Bedömningen av kvalitet och kostnad är emellertid aningen subjektiv och beror på förutsättningarna vilket gör det svårt att generellt säga vilka egenskaper som väger tyngst hos olika material, hävdar Burström (2007). Han menar att det som ska eftersträvas är vilka de mest fördelaktiga kombinationerna av kvalitet och kostnad är i sammanhanget där ett gott miljötänk alltid bör vara inblandat i de materialval som görs. Gemensamma nämnare för material som kan anses ha mindre miljöbelastning beskrivs enligt Calkins (2008) vara material med låg bearbetningsgrad, återanvändbara eller återvinnbara material samt material som tillverkas i närområdet vilket minskar transportbehovet.

Några vanligt förekommande material i dagens utemiljöer är stål, trä, plast, komposit, betong samt sten. Alla material kommer med varierande för- och nackdelar vilka behandlas nedan. Materialen utgör i sin tur hela eller delar av bland annat olika typer av utrustning (exempelvis bänkar, bord eller lekutrustning) eller olika slags markbeläggning. Gällande kostnader skiljs det ofta på materialkostnad, anläggningskostnad och

underhållskostnad där anläggningskostnad inte behandlas i detta sammanhang utan fokus ligger mer generellt på vanligt förekommande material i utemiljösammanhang.

Stål

Stål utgörs huvudsakligen av metallen järn (Nationalencyklopedin u.å.b). Utvinningen av metall är en stor miljöbov, beskriver Calkins (2008). Dock kan korrekt användande komma med en del fördelar. Calkins (2008) menar exempelvis att metall oftast är beständigare än de flesta andra material vilket i det långa loppet kan överväga den negativa miljöpåverkan som sker vid tillverkning. Det finns emellertid inte några begränsningar när det kommer till återanvändning då metaller är grundämnen vilka sällan förlorar sin funktionalitet i samband med återanvändning (Rudberg, J. & Widman, M. 2021). Dess höga beständighet gör metaller likaså relativt lättskötta (Calkins 2008).

För att uppnå den höga beständigheten är rostfritt stål det som används i störst utsträckning i dagens utemiljöer då det har en betydligt högre motståndskraft mot korrosion (HAGS u.å.). Rostfritt stål kan, om rätt förutsättningar ges, ha en livslängd på över femtio år (Calkins 2008). För att underhållet ska bli så lågt som möjligt och livslängden så lång som möjligt krävs det att korrekt konstruktion och installation sker (Zimmermann 2011).

Vidare är stål lätt att forma till önskvärt utseende och kan också utan större problem omformas (Zimmermann 2011). Dock är det en ändlig resurs och bör behandlas därefter. Det är därför ett tämligen dyrt material att använda sig av. Men dess långa hållbarhet kan återigen väga upp för de dyrare kostnaderna (Calkins 2008). Användningsområdena är många, några exempel är gungramar och stolpar till utrustning av olika slag (HAGS u.å.).

Trä

Det finns mycket positivt med att använda sig av trä. Som byggmaterial är det enkelt att arbeta med, önskade former är relativt lätta att få fram, det uppfattas ofta som varmt, trevligt och livfullt samtidigt som det är en förnyelsebar resurs då andelen skog som avverkas idag är mindre än volymen skogstillväxt per år, menar Zimmermann (2011).

Bergkvist och Fröbel (2014) beskriver i sin bok *Att välja trä* hur valet av träslag samt vilken behandling som väljs har stor inverkan på hur beständigt träet kommer att vara. Att välja trä med högre beständighetsklass är fördelaktigt ur många aspekter, det har bland annat en naturlig motståndskraft mot olika angrepp och behöver därav inte någon omfattande behandling innan användning. Teak är ett sådant exempel, menar de. Miljömässigt bör teak och andra tropiska träslag dock väljas bort då det finns stor risk att de kommer från utrotningshotad regnskog. Vidare är enligt Bergkvist och Fröbel (2014) dessa träslag ofta dyrare och det kan rent ekonomiskt vara mer fördelaktigt att använda sig av ett billigare närproducerat material, såsom ek som också har en relativt hög naturlig motståndskraft. Gran och furu är emellertid de två träslagen som är absolut vanligast i Sverige och därav också de billigare alternativen vilka dock inte har så hög naturlig motståndskraft i sig. Ett alternativ för att få en högre beständighet hos dessa två, och hos andra träslag, är att enbart använda kärnveden. Men för att förändra egenskaperna ytterligare kan de behandlas på olika sätt för att uppnå en högre beständighet, exempelvis impregnering eller värmebehandling. Impregnerat virke ska dock inte användas på lekytor då det kan vara skadligt vid närtkontakt. Det ska inte heller glömmas bort att vissa träbehandlingar inte alltid är så miljövänliga, beskriver Bergkvist och Fröbel (2014). Idag finns det emellertid vissa klassificeringssystem som kontrollerar användningen av kemikalier, upptagen mängd och full inträngning samt miljöfrågorna som med det tillkommer, menar Bergkvist och Fröbel (2014). Avfallet från

sådant trä måste även hanteras på vissa villkor. Det kortsiktigt billigaste trä materialet på marknaden är alltså förmodligen inte det mest ekonomiskt fördelaktiga i det långa loppet. Skadat trä som inte håller måttet innebär också ökat underhåll och skötsel. Bergkvist och Fröbel (2014) beskriver att trä används i utemiljöer i många sammanhang. Några exempel är bänkar och bord, lekutrustning, utegym, staket och plank samt kubb runt bland annat planteringar och sandlådor.

Problematik såsom röta, för snabbt åldrande och för högt underhållsbehov är dock, trots alla åtgärder och behandlingar, återkommande vilket enligt Calkins (2008) har resulterat i en ökad efterfrågan på alternativa material. Dessa material är främst plast och kompositer vilka ska ersätta trä-delar i utomhuskonstruktioner för att öka livslängden samt underlätta för skötsel och underhåll.

Plast

Det finns många fördelar med att använda plast i utemiljöer, beskriver Zimmermann (2011). Det förekommer i stort sett inga begränsningar i hur det kan formas, det har en extrem motståndskraft mot väder, slitage och kemikalier, det absorberar knappt något vatten, det kräver i de flesta fall låg skötsel, det har en låg densitet och det finns en uppsjö av möjligheter till färgning. Calkins (2008) hävdar dock att egenskaperna skiljer sig åt beroende på vilken plast det handlar om, det kan handla om allt från hårdhet och formbarhet till kemisk resistens. Block och Bokalders (2014) hävdar vidare att det skiljs på hårdplaster och termoplaster där hårdplaster över lag anses svårare att smälta ner och återvinna. Termoplaster är den mest förekommande typen i utemiljösammanhang där polypropen (PP) och polyeten (PE) är de två vanligaste typerna. Dessa två anses även ur miljösynpunkt vara de mest fördelaktiga då de enbart består av enklare kemiska föreningar.

Trots de positiva egenskaperna förekommer emellertid generellt en del nackdelar med plastanvändning. För det första framställs plaster i synnerhet av råolja eller mineralolja och är därför i huvudsak icke-förnybara (Klar et al. 2014). För det andra är det enligt Zimmermann (2011) svårare att återvinna. Det är i många fall svårt att inte mixa plast med olika egenskaper med varandra vilket försvårar eller omöjliggör återvinningsprocessen. Homogen plast som inte åldrats eller haft olika tillsatser är således mest fördelaktigt när det kommer till återanvändning. En vanlig felaktig syn på plast är att det är ett och samma material. Sanningen är den att plast kan bestå av en mängd olika material, menar Zimmermann (2011). Okunskap kring dessa skillnader är de främsta anledningarna till de svårigheter som uppstår vid återvinning.

Kostnadsmässigt är plast över lag relativt billigt att använda sig av i jämförelse med många andra material (Naturskyddsföreningen 2021). Calkins (2008) menar dock att det finns olika slags plast på marknaden idag vilka skiljer sig i pris. PVC-plast är billigare än både PP och PE och används idag alltmer regelbundet på grund av sitt låga pris.

Calkins (2008) hävdar att det är svårt att säga hur lång livslängd plaster har då egenskaperna skiljer sig åt bland annat beroende på vilken typ av plast det handlar om samt vilka väderförhållanden som kommer att råda på platsen. Vissa plaster håller enbart 10 år medan andra kan hålla avsevärt längre. Vid exponering för UV-strålning riskerar vissa plaster dock att utsöndra skadliga tungmetaller och gifter. Plast över lag riskerar enligt Calkins (2008) även att blekas av solljus vilket kan komma att påverka dess estetik.

Exempel på användningsområden i utemiljöer är bänksitsar, trall, tak till utrustning och kubb för att rama in planteringar (Zimmermann 2011). Plast används idag även som markbeläggning i form av gummigranulat som fallskydd på lekplatser och är uppskattat då de kan bidra med

markmaterial i roliga och annorlunda färger och former samtidigt som platsen blir mer tillgänglighetsanpassad, beskriver Jansson och Klintborg Ahllo (2016) i sin bok *Plats för lek*. De menar dock att det likaså finns en del negativa aspekter med användning av materialet såsom kroppsskador på grund av materialets höga friktion, halka, slitage samt att det riskerar att utsöndra förorenande mikroplaster.

Komposit

Kompositmaterial blir alltmer vanliga i våra utemiljöer och skiljer sig åt beträffande innehåll, funktion och utseende, beskriver Clyne och Hull (2019). Komposit är sammansatta material bestående av två eller fler ingående material vilka har skilda egenskaper som blir starka när de kombineras. Gemensamma beståndsdelar i de flesta kompositerna i utemiljösammanhang är plast eller olika typer av olja.

Lamiroc (u.å.) är Skandinavien enda tillverkare av högtryckslaminat. De menar att HPL, eller högtryckskompaktlaminat, är en av de vanligare kompositerna vars komponenter i synnerhet är kraftpapper och fenolharts. Fenolharts är en typ av oljebaserat plastlim vars funktion är att limma ihop kraftpapperna då de pressas ihop under högt tryck till ett homogent stycke. Komponenterna i HPL är således delvis ändliga råvaror. Resultatet blir enligt Lamiroc ett motståndskraftigt material med en livslängd på 15 år eller mer vilket därav är vanligt förekommande i lekutrustning, exempelvis sidopaneler i gungbrädor (Lamiroc u.å.; HAGS u.å.). För att minska det klimatavtryck som fenolen bidrar med beskriver Matthis (2020) i sin artikel i Dagens Miljöteknik att Stora Enso tillsammans med Latvijas Finieris idag arbetar med att ta fram ett träbaserat lim på lignin. Vidare är, enligt Lamiroc (u.å.), HPL i stort sett helt skötsel- och underhållsfritt. Om starka färger väljs kan materialen dock blekas av solen med tiden.

Träplastkomposit är ett annat vanligt förekommande kompositmaterial i utemiljösammanhang vars främsta beståndsdelar är träflis (eller annat restmaterial från träindustrin), och plast, vanligen PP eller PE, vilken är antingen återvunnen eller ny (Xanthos 2010). Kompositen kan enligt Calkins (2008) bestå av upp till 60 procent trämaterial och resten plast vilket gör att dess utseende kan efterlikna riktigt trä och kan därav fungera som ersättning om exempelvis en högre beständighet önskas än vad träet kan ge. Träplastkomposit är således en delvis icke förnyelsebar resurs med en livslängd på alltifrån 10 år och uppåt. Likt HPL har träplastkomposit ett väldigt lågt skötsel- och underhållsbehov men riskerar också att blekas på grund av solljus. Användningsområdena är bland annat räcken till utrustning eller staket, menar Calkins (2008).

I jämförelse med trä är kompositerna mer slittåliga och väger mindre (Xanthos 2010). Kostnadsmässigt menar Calkins (2008) att innehållet och materialförhållandena i kompositerna har stor inverkan. Fyllnadsmaterial av träflis eller papper är billiga material i sig vilket gör att priset på högtryckskompaktlaminat och träplastkomposit blir relativt lågt i jämförelse med trä och metall. Då båda kompositerna består av flera material i sig är återvinning svårt vilket gör att förbränning är vanligast i dagsläget (Lamiroc u.å.; Calkins 2008).

Betong

Betong är enligt Calkins (2008) det mest använda konstruktionsmaterialet i världen där användningen också ökar för varje år. Dess beståndsdelar är vanligtvis bergarter av olika storlek (sand, sten eller grus), cement (pulveriserad kalksten och lera), samt vatten och luft. Cementet i betongen fungerar som bindemedel och är enligt Calkins (2008) den beståndsdel som vid tillverkning står för högst negativ miljöpåverkan. Hon menar att för varje ton cement som produceras krävs en användning av 1,5 ton kalksten och fossila bränslen.

Dess frekventa användning är förstälig på grund av dess många fördelar, menar Calkins (2008). Det är ett väderbeständigt material, det är hållbart och hållfast samt kan användas utan att ytbehandlas. Det kan dessutom tillsättas återvunnet material i blandningen vilket minskar miljöpåverkan och förbrukningen av råvaror. Betongen i sig är också möjlig att återvinna.

I utemiljöer har betong ett brett användningsområde. Några exempel är markbeläggning, fundament, stomme till bänkar eller annan utrustning eller murar (Zimmermann 2011).

Sten

Sten är ytterligare ett material som flitigt används i utemiljöer, såväl behandlad för bland annat markbeläggning som icke behandlad för större naturliga stenar. Enligt Sveriges stenindustriförbund (2020) är sten ett oerhört beständigt och i stort sett underhållsfritt material med en förmåga att åldras vackert vilket gör stenmaterial till en god investering. Dess långa livslängd gör den dessutom över lag till ett bra val rent miljömässigt där mindre bearbetning är generellt bättre ut miljösynpunkt. Olika stensorter har olika miljöpåverkan, vissa kan exempelvis behöva fraktas en längre sträcka. Livslängden skiljer sig enligt Sveriges stenindustriförbund (2020) i sin tur åt beroende på stensort där granit och silikatskiffer har en livslängd på över 100 år i jämförelse med marmor och kalksten vars livslängd är 50 år och uppåt. Kostnadsmässigt beror priserna på kvalitet, behandling och sort där en högre inköpskostnad kan vägas upp av en lång livslängd.

Användningsområdena är enligt Sveriges stenindustriförbund (2020) många. Några exempel är till markbeläggning, som kantsten, till murar och till trappor.

Övriga material

Att använda sig av naturmaterial på lekplatser i större utsträckning är fördelaktigt ur allt från ekologiska och ekonomiska till sociala perspektiv, beskriver Jansson och Klintborg Ahlklo (2016). De menar att så kallade

naturlekplatser förekommer allt oftare i dagens utemiljöer vilka, istället för att bestå av prefabricerade redskap, ofta integrerar egentillverkad utrustning i olika naturmaterial vilket gynnar den ekologiska hållbarheten då naturresurserna kan vårdas långsiktigt. Exempel på beståndsdelar kan vara stenar, stockar, sand, vatten och buskar och träd med de lösa material de bidrar med. Rent skötsel- och underhållsmässigt menar Jansson och Klintborg Ahlklo (2016) att naturlekplatser med naturmaterial kan kräva skötsel och underhåll i större utsträckning då de kan behöva bytas ut eller kompletteras. Ur en ekonomisk aspekt är de dock fördelaktiga då materialen både återanvänds och bevaras på ett positivt och användbart sätt.

I övrigt är krossad sten, exempelvis makadam, grus och singel, samt sand även vanligt förekommande markmaterial i utemiljöer, menar Burström (2007). Materialen påverkas kraftigt av användning och vistelse då de kan spridas ut till andra ytor eller kompakteras och behöver därav påfyllning allt eftersom. De är inga dyra material i sig, men påfyllningen som kommer att behöva göras medför ytterligare materialkostnader samtidigt som underhållsarbetet i form av påfyllningen ökar (Burström 2007).

3.2.2. Växtval

Henrik Sjöman och Johan Slagstedt (2015) beskriver i sin bok *Träd i urbana landskap* hur det vid val av växter är essentiellt att ta hänsyn till ett antal faktorer för att ge växterna de bästa förutsättningarna och för att undvika onödiga åtgärder såsom omfattande skötsel och förhöjda kostnader, om en växt exempelvis måste ersättas eller kräver höga skötselinsatser. Ståndortsanpassning är en viktig aspekt att ta hänsyn till vilken enligt Nationalencyklopedin (u.å.) syftar till de rådande ekologiska förhållandena på växtplatsen där markförhållanden är ett exempel som är utmärkande. Dock menar Sjöman och Slagstedt (2015) att vindförhållanden, ljusstillgänglighet, slitage, föroreningar och temperatur också är väsentliga faktorer som inte bör försummas vid val av växter.

Allt detta måste sedan appliceras i ett sammanhang utefter vad som önskas av platsen och vilka kvaliteter som vegetationen ska ge. Önskas en rik och vacker blomning, viss vintergrön vegetation eller kanske ett spännande växtsätt? Då måste dessa växter såklart för det första klara av att växa på platsen. Det är inte ovanligt att växter enbart väljs utefter estetiska funktioner vilket kan ställa till det i slutändan (Sjöman & Slagstedt 2015).

Växters härdighet och friskhet är den allra viktigaste aspekten att ha koll på vid växtval vilken påverkas av växtplatsen och dess förutsättningar, menar Sjöman och Slagstedt (2015). Det är därför viktigt att välja buskar och träd utifrån den aktuella platsen vilken helst ska likna platsen där den har sitt genetiska ursprung. Vissa växer exempelvis mycket bättre i ett kallare och snöigare klimat medan andra föredrar ett torrt och varmt klimat (Sjöman & Slagstedt 2015). Zonkartan är en karta som upprättats av Riksförbundet Svensk Trädgård (2021) som ofta används i dessa sammanhang vilken delar in Sverige i olika zoner. Enligt dem tyder ett högre zontal på en växt på högre härdighet jämfört med en växt med ett lägre zontal. Hela Skåne ligger i zon 1 enligt Sveriges zonkarta vilket också är den mildaste zonen. Trots att det med rätt kunskap och medel går att odla buskar och träd i "fel" zoner är det onödigt att äventyra med sådana val.

Vidare så är det även av fördel att ha koll på bland annat vilken jordart som området är bestående av, vilket pH jorden har, mullhalten samt jordens struktur (Sjöman & Slagstedt 2015). Jordartens sammansättning inverkar på vilka växter som kan utvecklas på platsen på ett friskt sätt.

Succession i sin tur innebär, enligt Sjöman och Slagstedt (2015), förändringen av vegetationen som sker över tid. Att ha koll på att platsen inte alltid kommer att se likadan ut är essentiellt för vilka de framtida skötselinsatserna kommer att vara, vilken samklang växtvalen har med

förändringen samt vilka ekosystemtjänster som platsen kommer kunna bidra med (Sjöman & Slagstedt 2015).

Trots att de aspekter som nämnts ovan främst berör träd och vedartade växter kan många av de även appliceras på perenner. Dock kan zonkartan inte användas. Perenner fungerar lite annorlunda i jämförelse med vedartade växter. Fastän löv i många fall trillar av framåt höst- och vinterhalvåret på träd eller buskar så fyller enligt SGU (1974) stammen och rotsystemet fortfarande viktiga funktioner under de kallare delarna av året. SGU menar att snö och kallt väder inte påverkar de vedartade växterna på samma sätt då temperaturen inne i stam och rötter kan hållas relativt hög, trots låga yttemperaturer. Perenner däremot vissnar helt ner (vilket i vissa fall kan ge viss vinterfärgning) och övervintring sker enbart med hjälp av knoppar under jord eller precis ovanför.

Jordmånen och läget är emellertid två viktiga faktorer att ha i åtanke när det kommer till perenner. Nordberg (2008) menar exempelvis att perenner som trivs i en torr väl-dränerad jord med mycket sol inte bör placeras på en plats med en lerig morän i skuggläge.

Vidare menar Sjöman och Slagstedt (2015) att växtval på platser som kommer att utsättas för mycket slitage i form av exempelvis lek och markkompaktering skiljer sig mycket från växtval på en lugn plats som inte kommer att brukas på samma sätt. De hävdar att det på utsatta platser är särskilt viktigt att planera så att den nya växtligheten får möjlighet att etablera sig på ett bra sätt, innan den börjar användas av människor i form av trädklättring och dylikt. Det finns annars risk att onödiga kostnader tillkommer. Ett exempel kan vara att välja växter som snabbt blir självförsörjande och som har en snabb rot- och skotttillväxt. Pionjärer är i sådana sammanhang fördelaktigt att plantera.

Olika växter har möjlighet att bidra med olika funktioner, menar Bengtsson och Bucht (1973). I stort sett all vegetation förändras över säsongen och

briljerar sällan året om. Att inkludera vegetation som ger säsongsvariation i blomningen (tidig, normal eller sen blomning), bidrar till den biologiska mångfalden, får vacker höstfärg, är vintergrön, är doftrik, har ätbara frukter eller skapar lekmöjligheter hävdar Bengtsson och Bucht är viktiga aspekter för att skapa inbjudande miljöer över stora delar av året, för både människor och djur.

Slutligen är det oftast inte de billigaste växterna på marknaden som är de mest lönsamma i längden. Tomas Lagerström (2006) beskriver exempelvis i sin bok att genom att köpa in buskar och träd i större storlek, där uppbyggnadsbeskränning i vissa fall även gjorts, kan skötsel och andra kostnader i samband med bland annat vandalisering undvikas.

3.3. Skötsel och underhåll som utvecklar utemiljöns kvaliteter

Detta avsnitt tar upp möjligheterna som finns till att skapa inbjudande och välskötta utemiljöer trots relativt låga skötselinsatser.

Utformning och förvaltning går hand i hand, där bland annat valet av material och växter påverkar skötseln. Dåligt genomtänkta anläggningar och förändring över tid kan resultera i att en plats inte uppfyller de förväntningar som finns. Genom att inventera utemiljöerna och planera väl för skötsel och underhåll kan mycket tid och pengar sparas, beskriver Gudmundson (2020) i sin artikel *Hållbar och funktionell utemiljö*. Många föreningar lägger enligt Lagerström (2006) idag en större del av budgeten på utformningen och anläggningen av utemiljöer än vad de lägger på skötseln och förvaltningen av dessa vilket riskerar att speglas i hur platsen senare upplevs. Renlighet och god skötsel är a och o rent upplevelsemässigt för i stort sett samtliga användargrupper och bör avspeglas i fördelningen av resurser.

Delshammar (2010) beskriver i sitt faktablad *Hållbar förvaltning av bostadsgårdar* att ett långsiktigt tänkande är en viktig aspekt för att undvika att fel görs i planeringen av utemiljöer. Han menar att exempel på frågor som kan ställas i planeringsskedet för att underlätta i senare skeden är hur stora buskarna och träden kommer att bli och om de med dess storlek kan bli ett problem för det framtida skötselarbetet. Andra exempel på faktorer som riskerar att försvåra eller öka tidsåtgången rent skötselmässigt beskriver André (2017) i boken *Utemiljö* som planteringar i för brant lutning, ej ståndortsanpassade växtval, ogräsbildning på grund av för glesa planteringar, fel material- eller växtval på ytor där användningen är tyngre vilket resulterar i snabbt slitage, bristfällig markbyggnad för olika ytor, gräsytor med för skarpa kanter eller hinder vilket försvårar klippningen eller taggiga buskar som försvårar beskärningen. Genom att

göra kompetenta val kan, enligt André (2017), sådana misstag undvikas vilket annars hade kunnat både kosta mer och kräva mer skötselarbete.

När det kommer till självförvaltning menar André (2017) att upprättande av skötselplaner kan vara ett hjälpmedel som kan underlätta för skötselarbetet samt undvika att olika misstag eller missar görs. En väl utvecklad skötselplan eller skötselmanual bör behandla samtliga ytor, allt från hur lekutrustning eller annan utrustning bör skötas, till hur ofta eller hur högt gräset bör klippas.

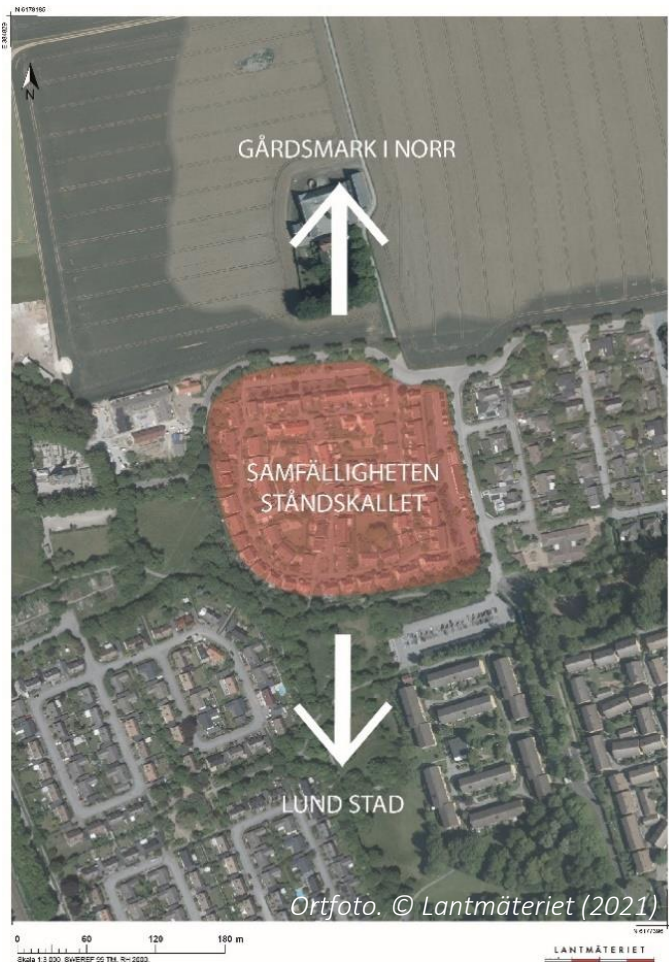
De boendes och användarnas delaktighet i utformningen spelar en viktig roll i hur ytorna upplevs och kommer att tas om hand, menar Jansson och Randrup (2020). Om användarna har upplevt en delaktighet i gestaltningen och känner att platserna har utvecklats utefter deras önskemål blir både platsen utformad på ett önskvärt sätt samtidigt som viljan att ta väl hand om den ökar. Olika användare delar inte alltid åsikter angående vad som anses vara en välskött och önskvärd utemiljö. Utifrån vuxnas och äldres perspektiv kan önskad estetik generellt sett anses förstöras på grund av stökig och störande lek som från barnens perspektiv bara är något positivt, menar Jansson och Randrup (2020).

För att samtliga grupper ska känna sig tillfreds med utformningen samt förvaltningen krävs viss eftertänksamhet, menar Jansson och Randrup (2020). Men genom att redan tidigt i gestaltningsprocessen planera för och beakta dessa olika perspektiv och önskemål kan kompetenta, demokratiska och hållbara lösningar göras vilket kan komma att underlätta för skötsel och underhåll och undvika utökade kostnader.

4. Platsundersökning

Detta avsnitt behandlar hur samfälligheten Ståndskallet och dess omgivning ser ut idag för att skapa en djupare förståelse för platsen som grund för enkätundersökningen samt gestaltungsförslaget.

Figur 3: Satellitbild över samfälligheten Ståndskallet.

4.1. Hela området

Hela samfälligheten Ståndskallet sträcker sig över en yta på ca 4 ha. Området ligger på gränsytan mellan Lund stad i söder och en gårdsmark i norr, se figur 3.

De fyra områdena i fokus är benämnda A till D och omgärdas av fastigheter med tillhörande trädgårdar. Samtliga är i olika grad försedda med grönytor, vegetation, lekutrustning, sittplatser, sand och ytor med grus. Se figur 4 för situationsplan över området.

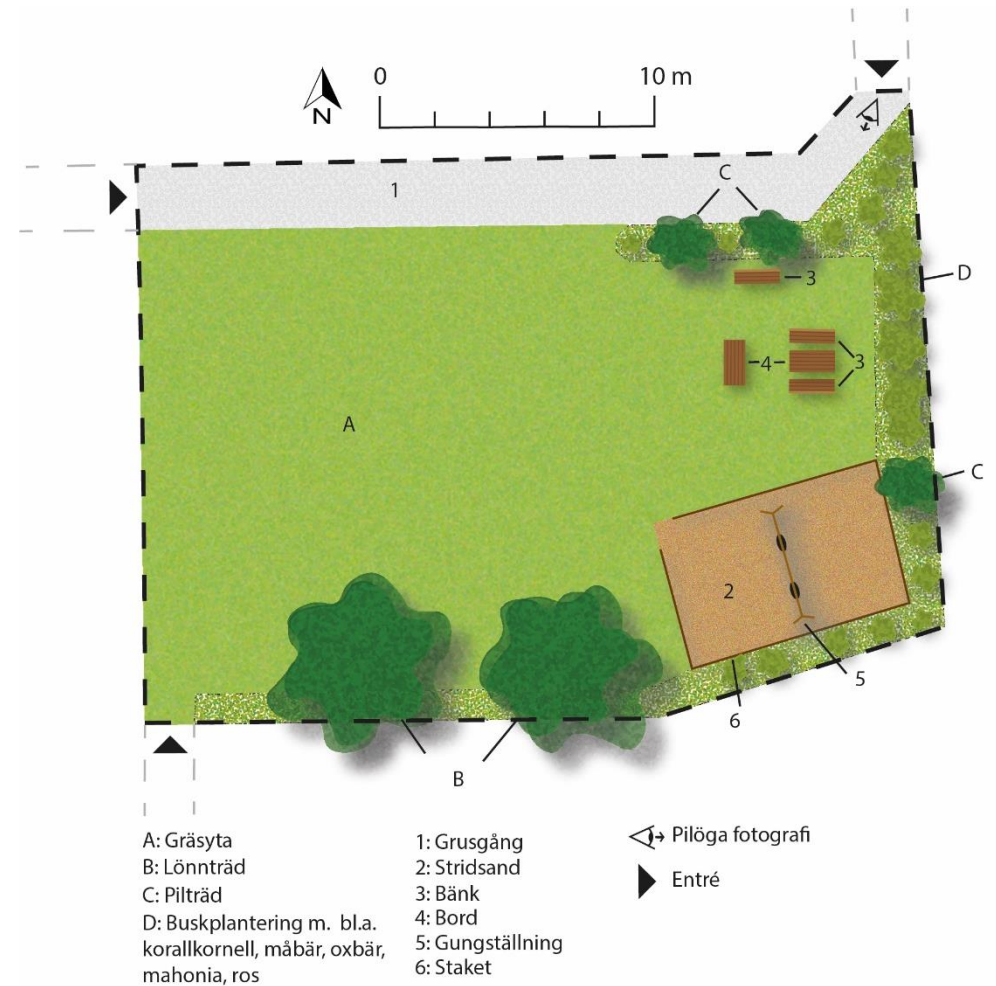
Figur 4: Situationsplan över samfälligheten Ståndskallet. Gemensamma grönytor som främst behandlas i arbetet markerade A-D i rött.

4.2. Område A

Område A är cirka 550 kvadratmeter och är den plats som i dagsläget har minst lekutrustning att erbjuda. Den är enbart försedd med en gungställning med en barngunga samt en vanlig gunga, omringad av staket. Markbeläggningen består enbart av grus, vilken till stor del är ogräsbeklädd, samt gungsand. Vegetationen består, förutom gräsytan, av tre hamlade korallpilträäd (*Salix alba var. chermesina*), en svårskött buskplantering som sträcker sig längs den östra samt södra delen av ytan med del korallkorneller (*Cornus alba 'Sibirica'*), måbär (*Ribes alpinum*), häckoxbär (*Cotoneaster lucidus*), mahonia (*Mahonia aquifolium*), äppelros (*Rosa rubiginosa*) samt två stora lönnträäd (*Acer*). I övrigt finns det tre bänkar att sitta på samt två bord. Se figur 5 för fotografi samt figur 6 för situationsplan över område A.

Figur 5: Fotografi över område A. För riktning se figur 6.

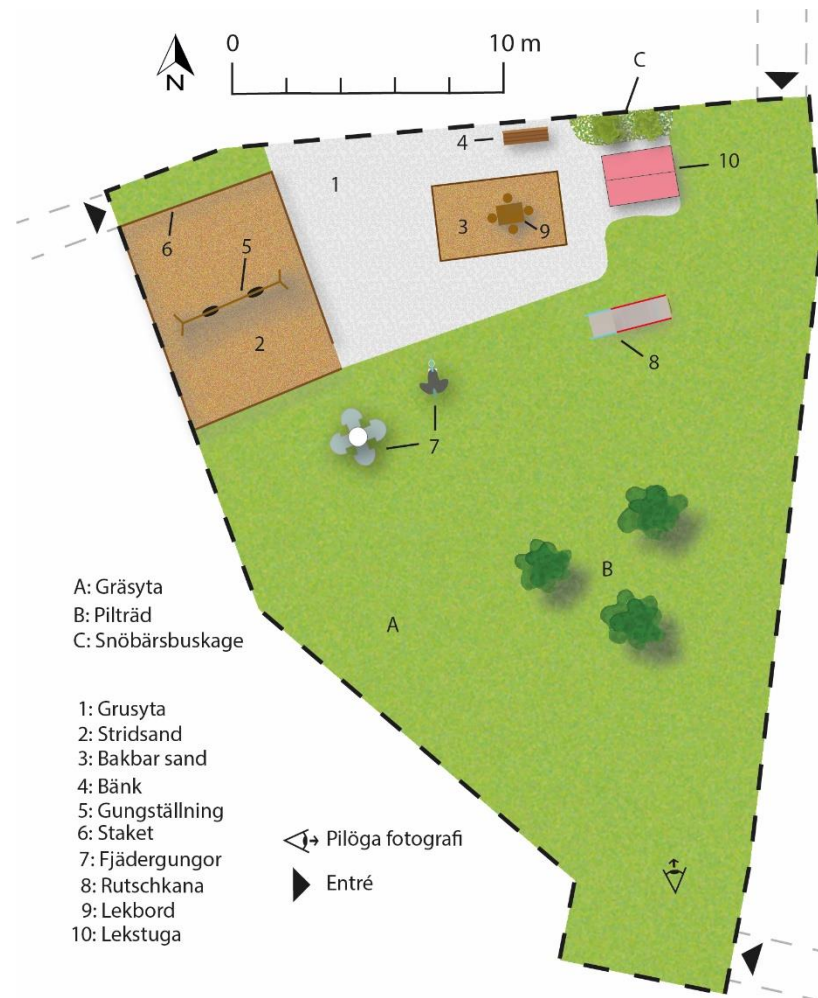
Figur 6: Situationsplan över område A med innehållsförteckning. Bokstäver symboliserar vegetation och nummer symboliserar material och utrustning. Pilen från ögat visar vilken position samt vilket håll som fotografiet i figur 5 är taget från.

4.3. Område B

Område B har en yta på omkring 410 kvadratmeter och har i dagsläget utrustning bestående av gungställning med två däckgungor, lekstuga, sandlåda med lekbord, en liten rutschkana samt två fjädergungor. En bänk finns även på platsen längs sandlådan. De hårdgjorda ytorna utgörs av grusytor och på lekytan finns bakbar sand samt stridsand. Vegetationen består av tre hamlade korallpilträder (*Salix alba* var. *chermesina*) samt ett litet hybrid snöbärsbuskage (*Symphoricarpos × chenaultii*). Pilträden och buskaget är den enda växtligheten förutom gräsytan. Se figur 7 för fotografi samt figur 8 för situationsplan över område B.

Figur 7: Fotografi över område B. För riktning se figur 8.

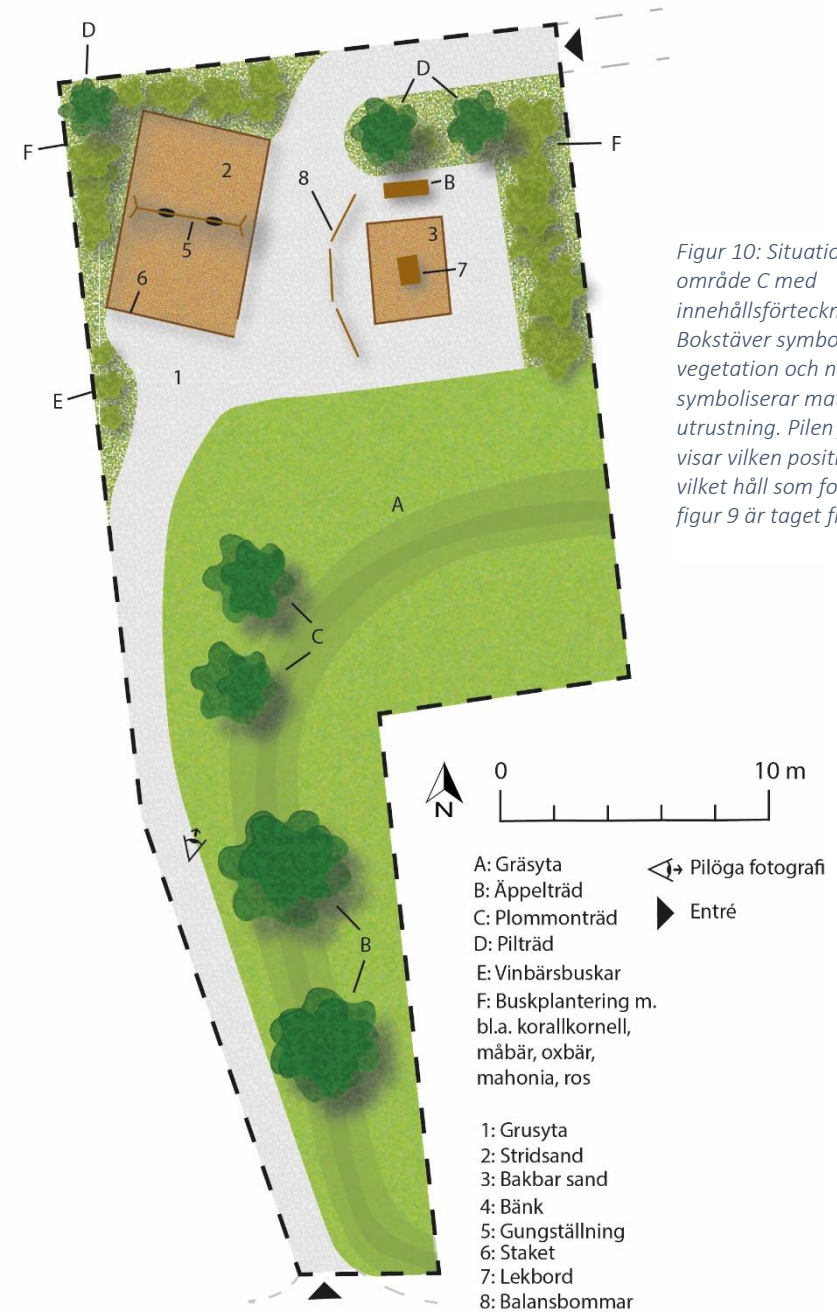
Figur 8: Situationsplan över område B med innehållsförteckning. Bokstäver symboliserar vegetation och nummer symboliserar material och utrustning. Pilen från ögat visar vilken position samt vilket håll som fotografiet i figur 7 är taget från.

4.4. Område C

Område C har en areal på runt 590 kvadratmeter. Utrustningen består av en gungställning, balansbommar samt en sandlåda med tillhörande lekbord. Markbeläggningen består av grus samt sand, både bakbar sand och stridsand. Träden på platsen är två plommonträd (*Prunus domestica*), två äppelträd (*Malus domestica*) samt tre hamlade korallpilträäd (*Salix alba* var. *chermesina*). Buskplanteringarna består av nyplanterade vinbärsbuskar (*Ribes*), korallkorneller (*Cornus alba* 'Sibirica'), måbär (*Ribes alpinum*), häckoxbär (*Cotoneaster lucidus*), mahonia (*Mahonia aquifolium*) samt äppelros (*Rosa rubiginosa*). Buskplanteringarna ser idag tämligen vildvuxna och svårskötta ut då de olika buskarna tycks blandas med varandra på ett ofördelaktigt sätt. Se figur 9 för fotografi samt figur 10 för situationsplan över område C.

Figur 9: Fotografi över område C. För riktning se figur 10.

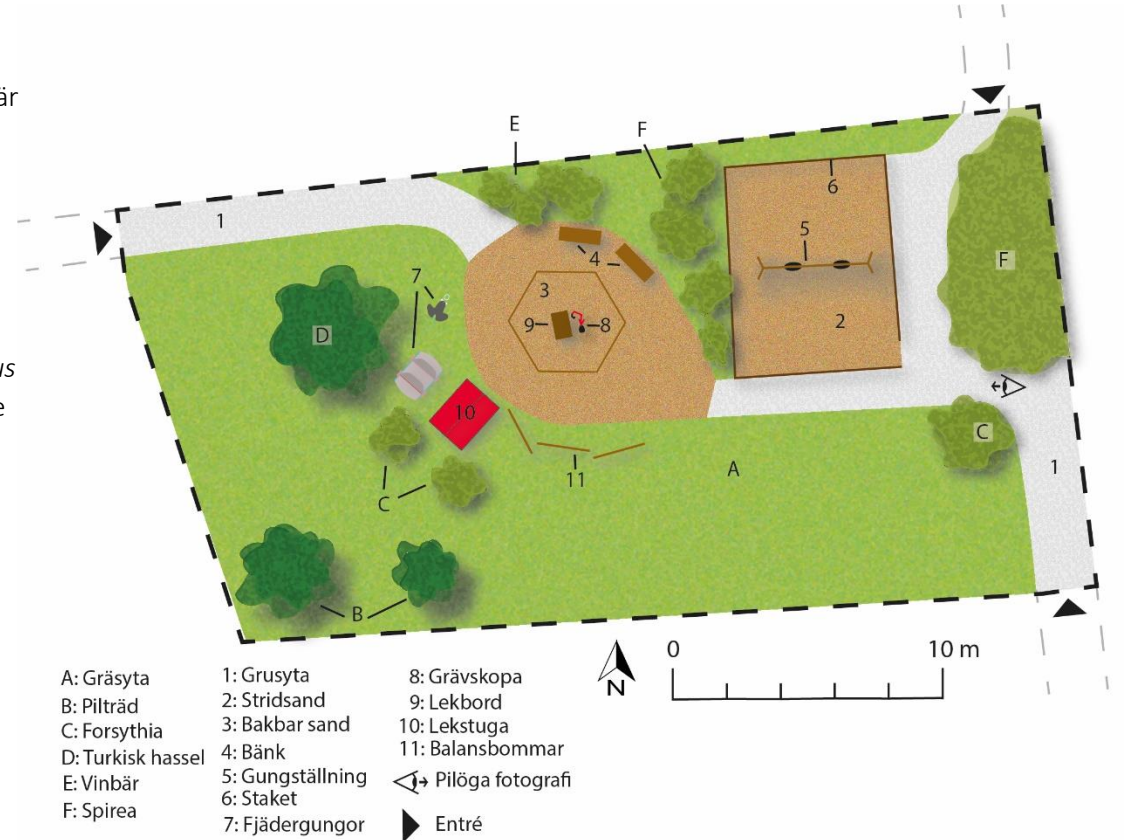

4.5. Område D

Område D är cirka 530 kvadratmeter och är i dagsläget det område som är utrustat med störst andel lekutrustning i form av lekstuga, sandlåda med tillhörande lekbord och grävskopa, gungställning omringad av staket, balansbommar samt två olika fjädergungor. Två bänkar står även placerade utmed sandlådan. Markbeläggningen består av grus, stridsand samt bakbar sand. Vegetationen i sin tur består av en mängd björkspireabuskar (*Spiraea betulifolia*) en del vinbärsbuskar (*Ribes*), tre forsythiabuskar (*Forsythia 'Northern Gold'*), ett turkiskt hasselträd (*Corylus colurna*), två hamlade vitpilträder (*Salix alba var. vitellina*) samt gräsytor. Se figur 11 för fotografi samt figur 12 för situationsplan över område D.

Figur 11: Fotografi över område D. För riktning se figur 12.

Figur 12: Situationsplan över område D med innehållsförteckning. Bokstäver symboliserar vegetation och nummer symboliserar material och utrustning. Pilen från ögat visar vilken position samt vilket håll som fotografiet i figur 11 är taget från.

4.6. Övriga delar av området

Samfällighetens parkeringsplatser samt garage återfinns längs den norra samt den östra sidan av området. Parkeringarna omringas av vegetation, allt från mindre buskar till högre träd som frekvent används av lekande barn i området. Vidare finns det, förutom område A-D, ett antal allmänna grönytor inuti området. Dessa ytor utgörs delvis av tre gräsbelagda rondeller. En rondell med 10 klotlönnar, en annan med ett antal buskar och två bänkar och ett bord samt en tredje med tre äppelträd. I övrigt finns en del både större och mindre gräsytor med träd eller buskar. Asfaltbelagda vägar korsar området. Se bilaga 2 för mer ingående fotografier och illustrationsplan över dessa ytor.

4.7. Vad närområdet har att erbjuda

Sydost om området, ca 100 meter bort, finns det en större kommunal lekplats kallad Hubertusparken, utrustad med allt från olika klätterställningar till gungor av olika slag, samt en stor grusbelagd fotbollsplan. Söder om området, ca 300 meter bort, finns ytterligare en ännu större lekplats, "Linbanelekplatsen", med mycket lekutrustning för såväl unga som små barn. Nöbbelövs kyrka samt den tillhörande församlingen, belägen bara 100 meter väster om områdets nordvästra gräns, har även den tillhörande lekytor, bland annat en mindre gräsbelagd fotbollsplan.

Nordväst om området finns ett naturområde som kallas "Mossen" med stigar, mindre sjöar, och andra naturinslag vilken ofta används för promenader och annan naturvistelse.

5. Enkätundersökning

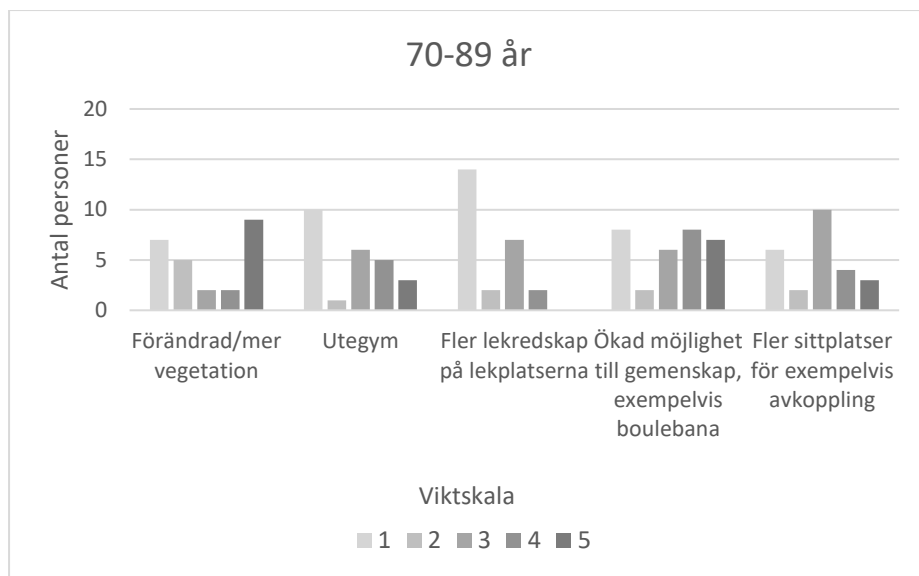
Detta avsnitt behandlar de svar på enkätfrågorna (se bilaga 1 för enkät) som erhöles utav de boende i samfälligheten Ståndskallet. Svaren som erhöles utav de *vuxna och äldre* respektive *barn och ungdomar* behandlas separat.

5.1. Vuxna och äldre

Utav de 92 enkäter som delades ut till de 92 hushållen i området var det 61 enkäter som besvarades, svarsfrekvensen var således 66 procent. Åldersfördelningen var tämligen blandad. Bland de vuxna och äldre var åldersgrupp 50-69 år klart överrepresenterade där hela 46 stycken personer svarade. Utöver dem var det 32 stycken i åldern 70+, 22 stycken i åldern 30-49 samt 12 stycken i åldern 18-29 som besvarade enkäten.

Nedan har sammanställda diagram gjorts som behandlar samt kommenterar åldersspannen bland de vuxna och äldres svar på frågan:

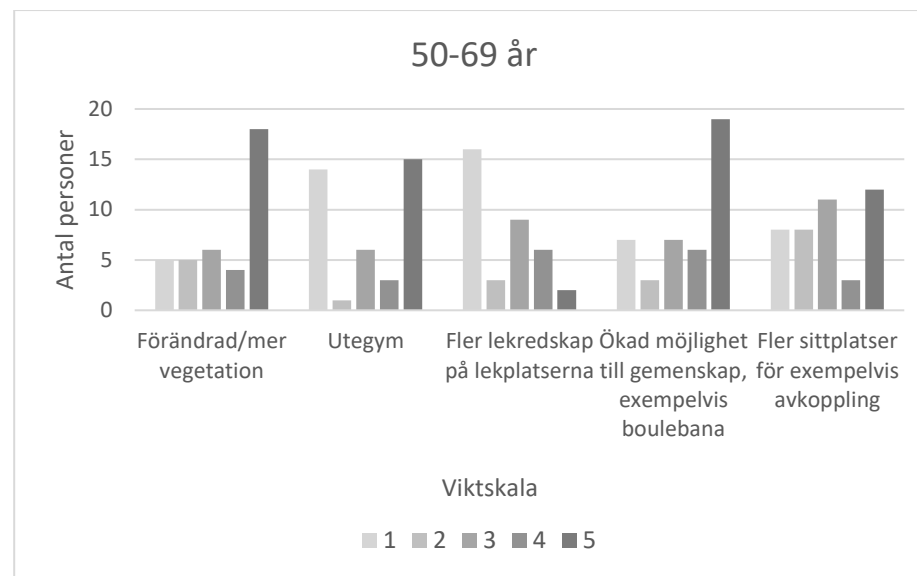
Ange i viktskala från 1 till 5 vad du/ni som vuxna i hushållet anser om förslagen nedan, där 1 är det du/ni hade uppskattat minst och 5 är det du/ni hade uppskattat mest. Det går bra att ange samma siffra för mer än ett förslag.

Figur 13: Svare fördelningen av de olika förändringsförslagen i åldersgrupp 70+. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

70+ år

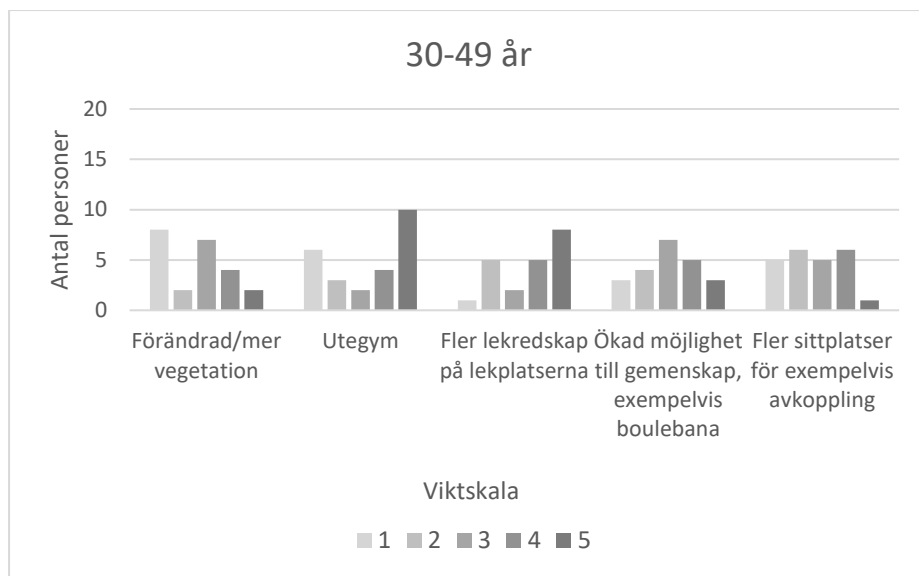
Bland åldersgrupp 70+ var de två klart mest uppskattade förändringsförslagen *förändrad/mer vegetation* samt *ökad möjlighet till gemenskap*. Vidare går det att utläsa att de två förändringsförslagen samtidigt fick i stort sett lika många låga prioriteter som höga. Inom denna åldersgrupp var *fler lekredskap* och *utegyms* de förändringsförslag som var minst önskvärda där *fler lekredskap* fick allra flest låga prioriteter. Se figur 13 för diagram.

Figur 14: Svare fördelningen av de olika förändringsförslagen i åldersgrupp 50-69. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

50-69 år

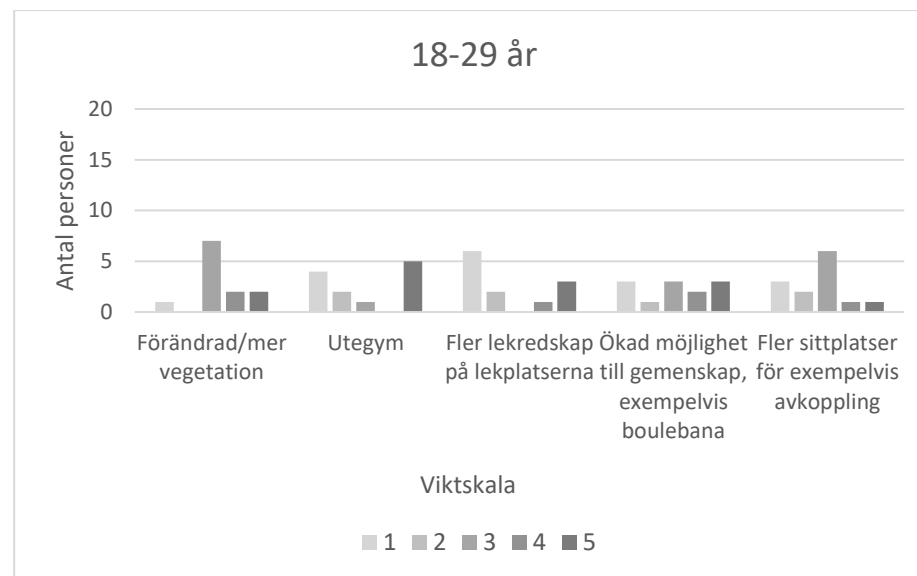
Åldersgrupp 50-69 år delade delvis åsikterna med den äldre åldersgruppen. *Förändrad/mer vegetation* samt *ökad möjlighet till gemenskap* var två förändringsförslag som hade uppskattats av denna grupp också. Dock hade *fler sittplatser* samt *utegyms* varit klart mer uppskattat bland denna åldersgrupp samtidigt som det prioriterades lågt av nästan lika många. *Fler lekredskap* var inte önskvärt inom denna grupp, av kommentarerna att utläsa är anledningen troligen att barnen i de flesta fall är för stora för att leka. Se figur 14 för diagram.

Figur 15: Svartsfördelningen av de olika förändringsförslagen i åldersgrupp 30-49. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

30-49 år

I denna åldersgrupp var åsikterna spridda. *Utegyms* samt *fler lekredskap på lekplatserna* var dock de två förändringsförslagen som fick flest höga prioriteter i viktskalan där *fler lekredskap* inte heller mottog mycket låga prioriteter. *Ökad möjlighet till gemenskap* samt *fler sittplatser* fick tämligen neutrala prioriteter och hade säkert kunnat vara uppskattat av många. *Förändrad/mer vegetation* verkade dock inte prioriteras av denna grupp. Se figur 15 för diagram.

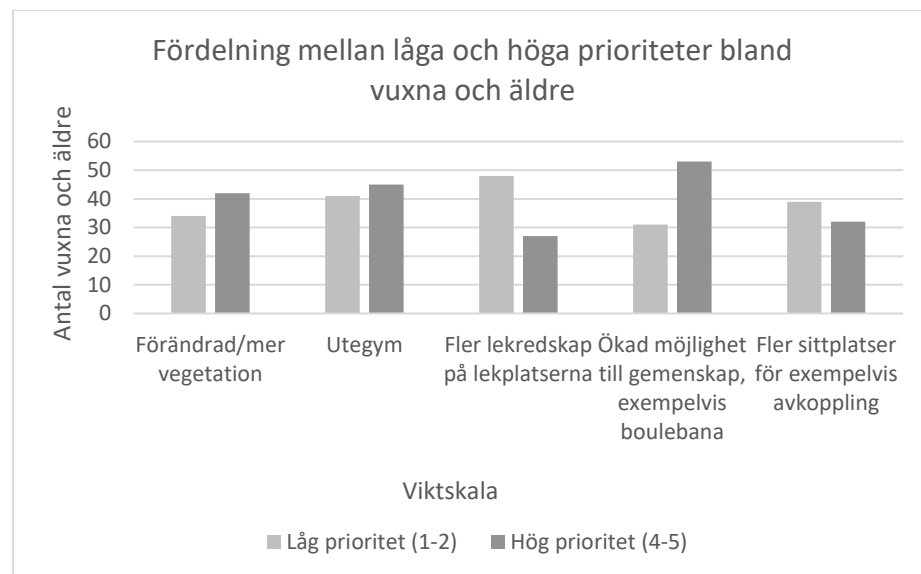
Figur 16: Svartsfördelningen av de olika förändringsförslagen i åldersgrupp 18-29. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

18-29 år

Denna åldersgrupp representerades av minst antal personer. Att utläsa från de som deltog var att åsikterna var väldigt delade med mycket neutrala mittenprioriteter, alternativt i stort sett lika många höga som låga prioriteter. *Utegyms* var det som fick flest höga prioriteter samtidigt som det fick en del låga prioriteter också. *Fler lekredskap* prioriterades lägst inom denna åldersgrupp. Se figur 16 för diagram.

I figur 17 har ett diagram gjorts med sammanställda åsikter utav samtliga åldersgrupper bland de vuxna och äldre. Låg prioritet räknas som 1-2 och hög prioritet som 4-5. Mittenprioriteterna (3orna) har inte tagits med i diagrammet då de anses vara neutrala i sig.

Figur 17: Sammanställda prioriteter av förändringsförslagen utav samtliga åldersgrupper bland de vuxna och äldre. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

Av diagrammet att utläsa var *ökad möjlighet till gemenskap*, *förändrad/mer vegetation* samt *utegyms* de förändringsförslag som fick övervägande höga prioriteter där *ökad möjlighet till gemenskap* fick klart flest höga i jämförelse med låga. *Fler lekredskap* fick tydlig majoritet av låga prioriteter, återigen antas anledningen vara att majoriteten av deltagarna var inom de två övre åldersgrupperna vilka tenderar att ha barn som hunnit flytta hemifrån och lekplatser var därav inte av deras högsta intresse. Vidare ansåg majoriteten att det redan fanns nog med sittplatser i området.

De boende ombads vidare att svara på frågan, denna gång i fritext istället för alternativ:

Vad upplever du/ni som vuxna i hushållet att du/ni saknar eller är missnöjda med i den gemensamma utemiljön förutom förslagen ovan?

Svaren som mottogs innehöll dels utvecklade svar på de alternativ som gavs, dels egna nya förslag. Gällande vegetationen i området var det 10 av hushållen som uttryckte att de hade uppskattat en förändrad eller förnyad vegetation, men om den skulle förändras önskades en mer lättskött sådan. Taggiga buskar önskades tas bort då de ansågs svårskötta. Marktäckare gavs här som exempel för att göra ytorna mer lättskötta. En annan önskan som återkom från 10 hushåll var att fler växter med ätbara frukter hade uppskattats. 6 av hushållen uttryckte ett stort missnöje specifikt gällande vegetationen utmed parkeringsplatserna. Den ansågs svårskött och önskades bytas ut. Vegetation som gynnar biologisk mångfald önskades även av 4 hushåll, exempel som gavs var lavendel. Även mer blommande krukor och blommande träd önskades. 3 av hushållen uttryckte även att de saknade fler höga träd för möjlighet till skugga, med eventuell bänk i anslutning till skuggpartierna. Att proffs skulle anlitas för skötsel istället för självförvaltning var det 2 hushåll som tyckte. I övrigt var en grön labyrint, fler klätterträd, samt gallring av klotlönnarna i rondellen mitt i området också uppe som förslag.

Angående gemenskap, socialisering och aktiviteter var det hela 7 hushåll med personer övervägande i åldersgrupp 70-89 år som uttryckte en önskan om boulebanor med tillhörande bänkar och bord. En i denna grupp uttryckte att hen visste att det fanns många pensionärer i området som hade uppskattat detta. Somliga föreslog att boulebanan skulle placeras inom ett av de fyra grönområdena medan andra föreslog rondellen i mitten av området med klotlönnarna. 6 hushåll uttryckte att en gemensam grillplats/festyta hade varit trevligt där ett hushåll föreslog att en plats med tak, såsom en pergola, hade varit på sin plats. Ett hushåll föreslog ett

långbord med fasta bänkar, gärna med buskar/blommor runtomkring. En gemensam pool föreslogs av så mycket som 4 hushåll. Vidare var det 2 hushåll som önskade sig fler avskilda platser. Exempel som gavs var en gemensam pergola. Vissa uttryckte att de saknade kvällssol i sin trädgård och hade uppskattat en lummig, inbäddad samlingsplats där de kunde njuta av kvällssolen samtidigt som de kunde slå sig ner för en pratstund.

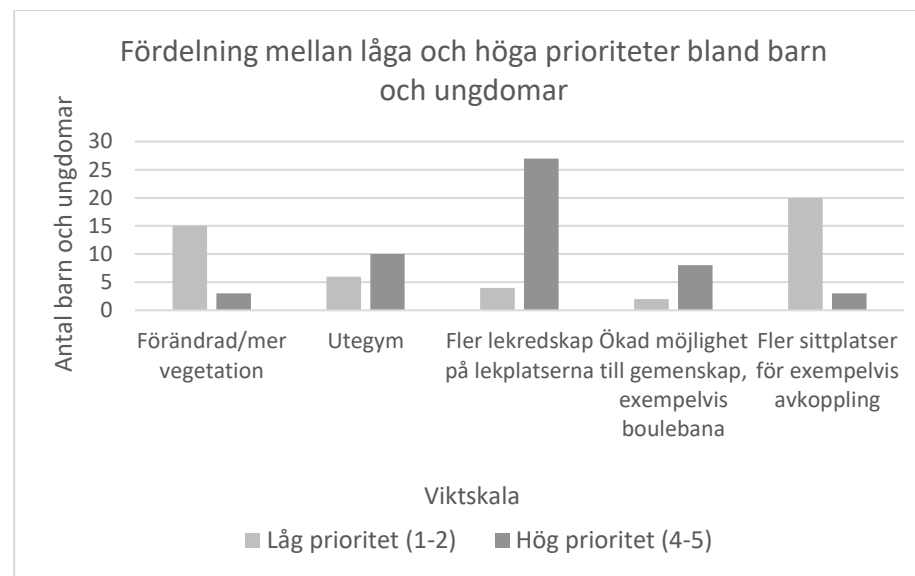
Gällande utegym och träning var det 4 hushåll som uttryckte att det hade varit uppskattat. De grundläggande maskinerna för de vanliga muskelgrupperna, ben, axlar, armar och rumpa, föreslogs. Ett annat hushåll ansåg däremot att utegym för vuxna är farliga lekplatser för barn.

Ytterligare en sak som återkom bland 8 hushåll var en oro kring för fort körande fordon och cyklisterna inom området och riskerna som det medför för de lekande barnen. Åtgärder önskades för det, såsom fasta men trevliga farthinder, exempelvis stora blomlådor i betong eller trä med färgglad växtlighet, gärna viss vintergrön vegetation.

5.2. Barn och ungdomar

20 av de 61 svarande hushållen var barnfamiljer där det totalt fanns 41 barn eller ungdomar med 8 barn inom respektive åldersgrupperna 0-3, 4-6, 7-9 och 10-13 samt 9 barn i åldersgrupp 14-17. Det framgick dock inte om det var barnen själva som hade svarat.

Då barnen och ungdomarna var betydligt färre i antal än de vuxna och äldre har istället enbart ett kombinerat diagram (se figur 18) med sammanställda åsikter av vad som önskades utav samtliga åldersgrupper inom barn- och ungdomskategorin gjorts. I kommentarerna till diagrammet klargörs vad som främst uppskattades av respektive åldersgrupp. Låg prioritet räknas som 1-2 och hög prioritet som 4-5. Mittenprioriteterna (3orna) har inte tagits med i diagrammet då de anses vara neutrala i sig.

Figur 18: Sammanställda prioriteter av förändringsförslagen utav samtliga åldersgrupper bland barn och ungdomar. Ju mörkare grå färg desto högre prioritet i viktskalan.

Fler lekredskap var det förändringsförslag som fick betydligt flest höga prioriteter av barn och ungdomar där åldersgrupperna i synnerhet utgjordes av barn i åldrarna 0-3, 4-6 samt 7-9. *Ökad möjlighet till gemenskap* fick även övervägande höga röster, där de svarande främst var i åldrarna 10-13 samt 14-17. *Utegyms* var även uppskattat av de äldre barnen men mindre uppskattat av de yngre barnen. Samtliga åldersgrupper verkade överens om att *förändrad/mer vegetation* samt *fler sittplatser* prioriterades lågt.

I kommentarsfältet tillhörande frågan "vad upplever du/ni att barnen/ungdomarna i hushållet saknar eller är missnöjda med i den gemensamma utemiljön?" var det många av hushållen som uttryckte att en uppgradering av lekplatserna hade varit på sin plats. Många önskade en eller två större lekplatser istället för fyra små där klätterställning, hinderbana, gungbräda, snurrkarusell, bäbisgunga, linbana och stor lekstuga gavs som förslag på utrustning. Ett hushåll ansåg dock att lekplatserna främst ska inriktas mot barn under 6 år då de ska kunna leka nära hemmet. Ett annat hushåll uttryckte snarare att en lekplats mer inriktad på lite äldre barn med exempelvis en stor klätterställning hade varit värdefullt. 2 bänkar och 1 bord vid varje lekplats hade uppskattats av ett hushåll.

En önskan som återkom från flera hushåll var en dedikerad och säker plats att åka inlines och skateboard på. De uttryckte återigen att det upplevdes osäkert att åka skateboard och köra inlines på den asfalterade vägen på grund av trafiken i området. Vidare ansågs även asfalten för skrovlig för ändamålet.

Bättre klätterträd, pool samt växter med ätbara frukter var även från barnens perspektiv tre återkommande åsikter. I övrigt var pingisbord, badmintonnät fler bord för utefika samt färgglada och doftande blommor också förslag som gavs.

5.3. Sammanfattning

Resultatet av undersökningen visade i det stora hela på att det förekommer väldigt skilda åsikter kring vad som önskas av området, inte bara mellan olika åldersgrupper utan även inom samma åldersgrupp. En slutsats som kan dras är att förslaget som utformas måste vara väl avvägt och anpassat utifrån de boendes olika åldrar och preferenser.

En annan intressant och lite förvånansvärd slutsats att dra är hur få personer som värderade lekutrustning och lekmiljöer högt. Det var i större grad andra ytor som kunde nyttjas av vuxna och äldre användare som lades fokus på. Dock kan detta bero på att många anser att samtliga fyra grönområden i dagsläget är utformade för barn vilket kanske inte anses nödvändigt.

Slutligen var det ett hushåll som uttryckte "Det behöver inte finnas 4 lekplatser. Färre lekplatser kan gynna gemenskapen bland barnen då de träffas fler vid färre lekplatser. Satsa gärna på till exempel en plats för vuxna med grillmöjligheter, boulebana eller dylikt. Avsätt gärna en plats för träning utomhus för både gammal och ung" vilket summerade många av de önskningar som fanns bland både barn, ungdomar, vuxna och äldre.

6. Gestaltungsforlag

I denna del presenteras ett gestaltungsforlag over hur samfalligheten Standskallet kan utformas. Forlaget har grundats i litteraturstudien samt de onskemal som uppkommit genom enkätundersokningarna. Motiven till forslagen redovisas i samband med att de presenteras. Material, utrustning och vaxtlighet presenteras innan gestaltungsforlaget.

Gestaltungsforlaget presenteras inom omrade A-D med upplagget:

- Onskningar genom enkätundersokningen
- Fokus och anvandningsomraden
- Material och utrustning
- Vaxtlighet

Inom ovriga ytor behandlas enbart mer overgripande onskningar och forslag.

For att material och utrustning inte ska slangas i onodan ingar i viss man forslag pa ateranvandning av material inom omradet pa andra platser dar de passar battre ihop med gestaltungsforlaget.

6.1. Koncept och förutsättningar

Som grund för gestaltningsförslaget ligger all information som samlats in under arbetsprocessen, både genom litteraturstudien och enkätundersökningen där idéer om hur olika ytor kan utformas för att kunna möta olika användares önskemål samlats. Förslaget drar inspiration från de mest fördelaktiga material-, utrustnings- och växtvalen i sammanhanget där relativt låga skötselinsatser är att föredra samtidigt som de är ekonomiskt fördelaktiga för samfälligheten.

Konceptet i gestaltningsförslaget utgår främst från ”fyra rum”, område A-D, vilka är anpassade för olika användargrupper. De fyra rummen har alla blivit tilldelade ett namn vilket passar in på dess utformning och tänkta användningsområde. Område A kallas i arbetet för *ro och gemenskap*, område B har fått namnet *sport och småbarnslek*, område C går under namnet *den blommande fruktträdgården* och område D benämns som *gemenskap och äldre barns lek*. Övriga delar av området, såsom parkeringsytorna och andra grönområden, går under namnet *övriga ytor*. Tillsammans ska områdena skapa ytor som möter en bredare användargrupp än vad de gör i dagsläget där fördelaktiga material-, utrustnings- och växtval görs.

6.2. Material och utrustning

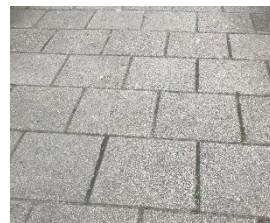
För att materialen och utrustningen som väljs inte ska kräva för omfattande skötsel, vara kostnadseffektiva samt inte innebära för tung belastning för miljön krävs det att fördelaktiga val görs utifrån flera aspekter. I detta avsnitt presenteras inspiration till de olika material samt den utrustning som har valts till gestaltungsförslaget för samfälligheten Ståndskallet samt visualiseringar av dessa.

För att knyta an till områdets gamla känsla och utseende samt hålla kostnaderna nere har delvis utrustning av trä valts. Då trä har en begränsad livslängd ska det vara behandlat på bästa sätt för att få de bästa möjliga egenskaperna för att bli väderbeständigt och hållbart samt inte kräva höga skötselinsatser. Materialet ska även vara närproducerat och återanvänt i den mån det går. Utöver trämaterialen inkluderas även HPL, stål, betong, sten samt gamla naturliga material såsom gamla stockar och större stenar i materialvalen.

Fig.nr.

19. Den nya markbeläggningen som kommer att användas inom området består delvis av betongplattor vars dimensioner föreslås vara 50x50x5. Betongplattorna kommer att anläggas i synnerhet i halvförband.
20. Befintliga grusytor ersätts av stenmjöl 0-5 för att göra ytorna mer tillgänglighetsanpassade.
21. En mur av tumlad mursten, förslagsvis mursten Visby Grå 420x210x140.
22. Rabattkant av impregnerad furu.
23. Som genomgående bänkar och bord används klassiska bänkar och bord av betong och trä likt de som redan finns inom området. Dessa har valts dels för att de gamla bänkarna och borden som fortfarande håller måttet då kan återanvändas, dels för att bevara den gamla känslan. Förslagsvis används soffa Gripenberg samt bord Brahe.

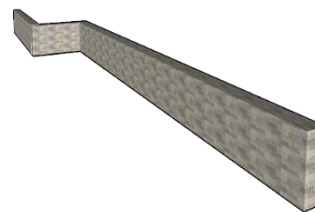
24. Träningsutrustningen i form av utegym i förslaget föreslås komma från *UTFORM* vilka erbjuder prisvärda redskap i miljövänlig lärk eller tryckimpregnerat virke med en lång hållbarhet och relativt låg skötsel (Utform u.å.). Dess naturliga utseende passar in med övrig lekutrustning inom området.

Figur 19

Figur 20

Figur 21

Figur 22

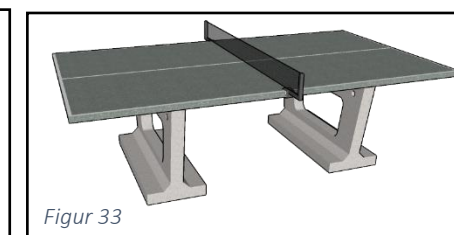
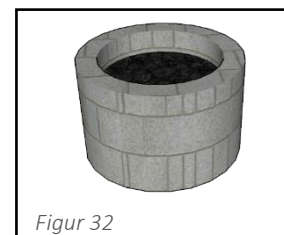
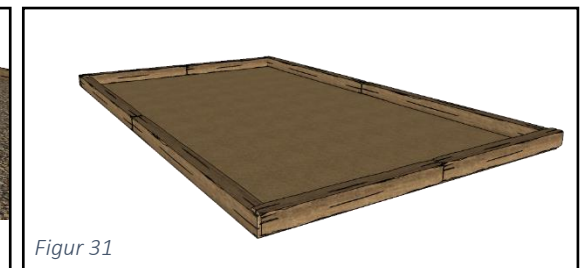
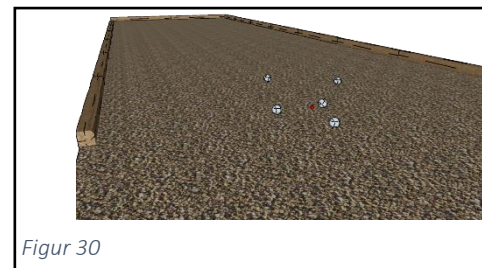
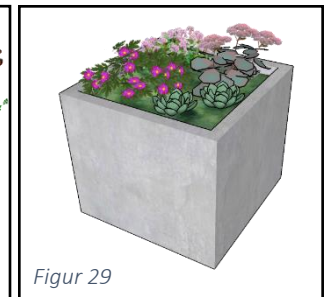
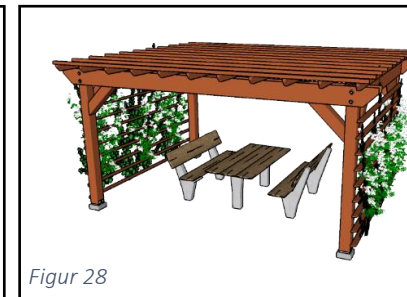
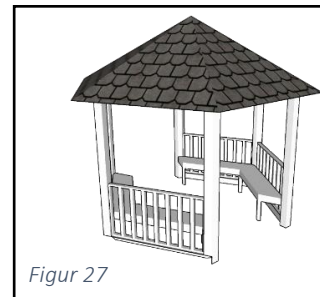
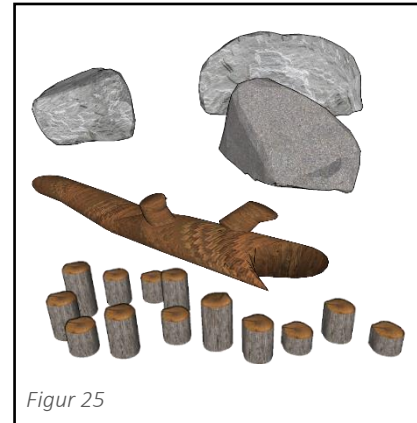

Figur 23

Figur 24

25. Den nya lekutrustningen föreslås delvis bestå av naturliga material, såsom stockar, stenar och stubbar.
26. Den prefabricerade lekutrustningen föreslås köpas in från *Lappset* vilket är ett certifierat företag vars Clover-produkter erbjuder hållbara redskap med lågt underhåll som samtidigt är prisvärda (Lappset u.å.). Clovers retrostil inspireras av 70-talets utrustning vilket möjliggör att bibehålla känslan av tiden då samfälligheten Ståndskallet byggdes. Utrustningen består i synnerhet av HPL, behandlat nordiskt furu samt återvinningsbart varmgalvaniserat stål.
27. En platsbyggd sexkantig paviljong i behandlad vitmålad furu med ett tak av takpapp. Diameter 4 meter.
28. En enklare pergola, även den i behandlad furu. Dimensioner: höjd 2,5m, längd 4m, bredd 3m.
29. Kvadratiska blomlådor i betong, dimensioner 70x70x70 cm.
30. En boulebana som föreslås ha en så pass stor storlek så att reglerna för boule fortfarande kan nyttjas, 3 gånger 12 meter. Boulebanan föreslås anläggas med stenhjul storlek 0-8.
31. Sarg av lärk föreslås för att rama in sandytorna med bakbar sand eller stridsand samt boulebanan för att hålla sanden och stenhjulet på plats.
32. Ett runt prefabricerat betongrör som grill. Diameter 70 cm.
33. Ett fast pingisbord i betong.
34. Träflis av nordiskt furu som markmaterial för att skapa en naturlig känsla samt som fallskydd.

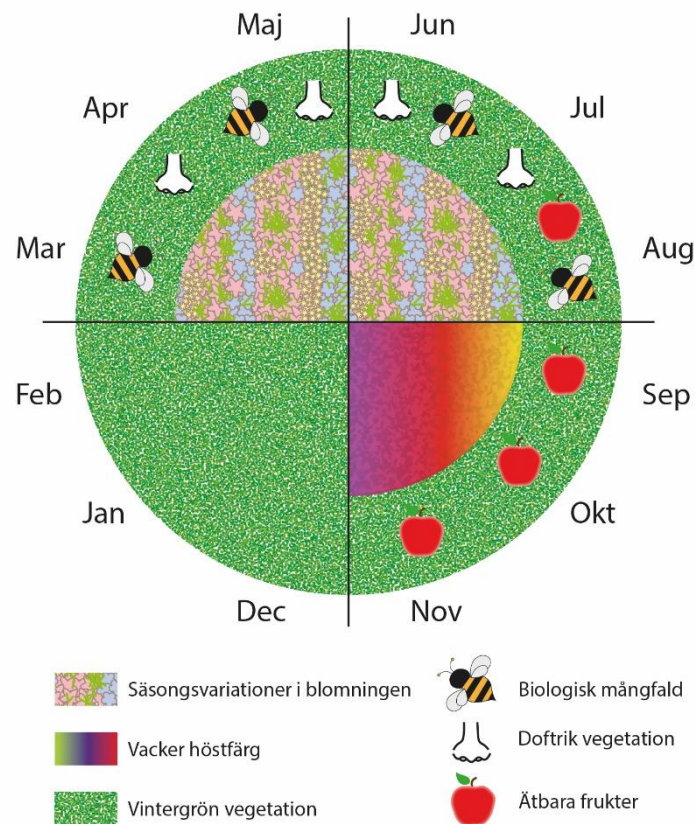
6.3. Passande växtval

Vegetationen i utemiljön har möjlighet att bidra med en mängd funktioner. För att vegetationen ska etableras och utvecklas väl krävs det att rätt förutsättningar finns på platsen. I detta avsnitt ges inspiration till och behandlas vilka kvaliteter växtlighet har möjlighet att bidra med som grund för de växtval som gjorts inom de olika områdena. Växterna ska bidra med varierande funktioner vilka ska ge upplevelsevärden för olika användargrupper året om där en balans mellan lättskött vegetation som samtidigt ska nå upp till de önskade kvaliteterna är fördelaktigt.

Växtligheten inom Område A-D ska med dess funktioner tillsammans eller var för sig erbjuda:

Säsongsvariationer i blomningen som gynnar den **biologiska mångfalden** samt ger upplevelsevärden i större omfattning. Det ska även planteras en del vegetation med **vacker höstfärg** för att utemiljön ska bli tilltalande året runt. Viss **vintergrön vegetation** ska finnas då den har förmågan att bidra med färg och estetik året om. **Doftrik vegetation** ska även inkluderas då sinnen utöver de synliga beaktas. Det ska finnas **ätbara frukter** som kan plockas och vara en trevlig sysselsättning att både göra tillsammans och för sig själv. Utöver detta ska det finnas **vegetation som skapar lekmöjligheter**. Vegetation för lek kan syfta på klätterträd, men också växter vars fruktsättning, såsom kottar, eller andra delar av växten, exempelvis årsskott, kan bilda lekmaterial. Att föredra i denna kategori är snabbvuxna växter som är tåliga för slitage. Området ska med dess växtlighet slutligen fortfarande upplevas tilltalande trots relativt **låga skötselinsatser**.

I figur 35 illustreras en del funktioner som olika växter kan ge under de olika årstiderna.

Figur 35: Illustrativ bild av funktioner som olika växter kan fylla under de olika årstiderna.

6.4. Område A

Önsknings

Inom den äldre åldersgruppen, 70+, framgick det genom enkätundersökningen att det fanns önsknings om förändrad vegetation samt ökad möjlighet till gemenskap där boulevarderna nämndes av denna användargrupp åtskilliga gånger. Det framgick att område A är det område med flest äldre personer i de kringliggande husen vilket avgjorde valet av placering. I övrigt önskades en ombonad och lite avskild plats med tak. Fler växter för biologisk mångfald framgick även som önskvärt.

Fokus och användningsområden

Områdets fokus ligger på gemensamma ytor för socialisering samtidigt som den i andra sammanhang kan fungera som en plats för avkoppling och ro utanför hemmet, själv eller med nära och kära. Dess rika blomning ska även bidra till den biologiska mångfalden samt bidra med upplevelsevärden under stora delar av året. Området har därför fått namnet ro och gemenskap.

Material och utrustning

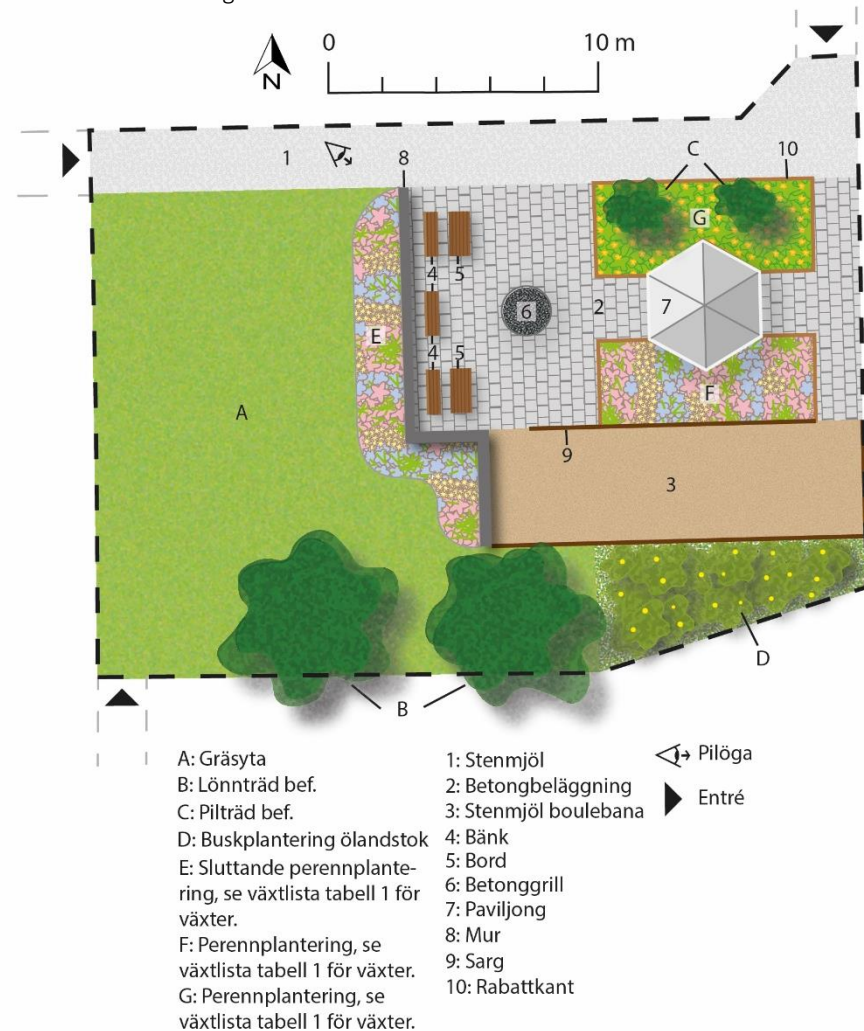
Inom området föreslås en boulevard där den befintliga gungan idag står vars sandmaterial kan ligga till grund för byggandet av boulevarden. En fast grillplats i betong för möjlighet till gemensamma fester eller picknicker föreslås på platsen. Intill grillplatsen föreslås att tre bänkar samt två bord placeras ut, dock med gott avstånd från grillen för att undvika att det tar fyr. Vidare ska det även finnas gott om plats för exempelvis rullstolar runt borden.

Som en avkopplande och ombonad plats föreslås att en paviljong placeras ut som även har möjlighet att ge skugga samt skydd under regniga dagar. Längs paviljongens sidor finns fasta bänkar att sitta på.

Markbeläggningen på platsen föreslås delvis bestå av betongplattor lagda i halvförband vilka placeras runt grillplatsen och sträcker sig som en gång in i och genom paviljongen och ut på dess östra sida. Ytan görs relativt stor för möjlighet till att ställa ut sina egna möbler och ha lite större arrangemang. Utmed den västra sidan av betongplattläggningen föreslås att en lägre betongmur, 0,5 meter hög lagd i halvförband, anläggs för att skapa en ännu mer ombonad känsla. På murens västra sida föreslås att en vacker sluttande rabatt anläggs. En rabattkant

av impregnerad furu föreslås omringa plantering F och G. I övrigt föreslås att den befintliga grusytan byts ut mot stenmjöl 0-5 för att tillgänglighetsanpassa.

Se figur 36 för precisering av materialet och utrustningen samt figur 37 för visualisering.

Figur 37: Visualiseringsbild av område A. För riktning se figur 36.

Växtlighet

Vegetationen kommer förhoppningsvis inte utsättas för lekande barn inom detta område i lika hög grad då platsen inte är avsedd för lek i samma utsträckning som på en lekplats. Därför föreslås en del perenner vilka bland annat placeras runt paviljongens norra samt södra sida. Perennerna som ges i förslaget bidrar med olika upplevelser, är anspråkslösa och är inte så skötselkrävande då de ska förhindra att ogräs etablerar sig. Perennerna i den södra planteringen vid paviljongen föreslås utgöras av koreansk plymspirea, kantnepeta, röd solhatt samt anisisop. I den norra planteringen planteras enbart jättedaggkåpa då denna redan pryds av de två pilträden. För att underlätta skötsel av dessa finns det möjlighet att nå planteringarna från alla håll förutom från paviljongen.

I den sluttande rabatten föreslås även lättskötta perenner som samtidigt är torktåliga eftersom upphöjningen leder till ökad dränering. I den planteras silverarv, kärleksört, taklök samt lavendel. I övrigt får de två stora lönträden fortfarande pryda området samt två av de tre hamlade pilträden. En stor del av gräsytan bevaras också.

Se figur 36, figur 37 samt tabell 1 för placering, visualisering samt växtlista av växterna över område A.

Tabell 1: Växtlista över område A.

Beteckning plan A	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Blomnings-tid
Buskar			
D	<i>Dasiphora fruticosa</i>	Ölandstok	Jun-Sep
Perenner			
E	<i>Cerastium tomentosum</i>	Silverarv	Maj-Jun
E	<i>Hylotelephium 'Herbstfreude'</i>	Kärleksört	Aug-Okt
E	<i>Sempervivum 'Reinhard'</i>	Taklök	Jul-Aug
E	<i>Lavandula angustifolia 'Hidcote'</i>	Lavendel	Jul-Aug
F	<i>Aruncus aethusifolius</i>	Koreansk plymspirea	Jun-Jul
F	<i>Nepeta x faassenii 'Walker's Low'</i>	Kantnepeta	Jul-Sep
F	<i>Echinacea purpurea 'Vintage Wine'</i>	Röd solhatt	Jul-Sep
F	<i>Agastache 'Blue Fortune'</i>	Anisisop	Jul-Okt
G	<i>Alchemilla mollis</i>	Jättedaggkåpa	Jun-Aug
Befintligt			
B	<i>Acer</i>	Lönn	
C	<i>Salix alba var. chermesina</i>	Korallpil	Maj

6.5. Område B

Önsknings

Det framgick genom enkätundersökningen en önskan om att ett utegym skulle finnas tillgängligt inom området fanns. Det visade sig även att det fanns önsknings om att lekplatsytorna skulle anpassas lite mer till barnens ålder.

Fokus och användningsområden

Område B har fått namnet sport och småbarnsslek vilket speglar vilka fokusområden området främst har. Området ska erbjuda fysisk aktivitet och rörelse för alla åldrar. I samband med detta ska även mindre barn få utlopp för lek.

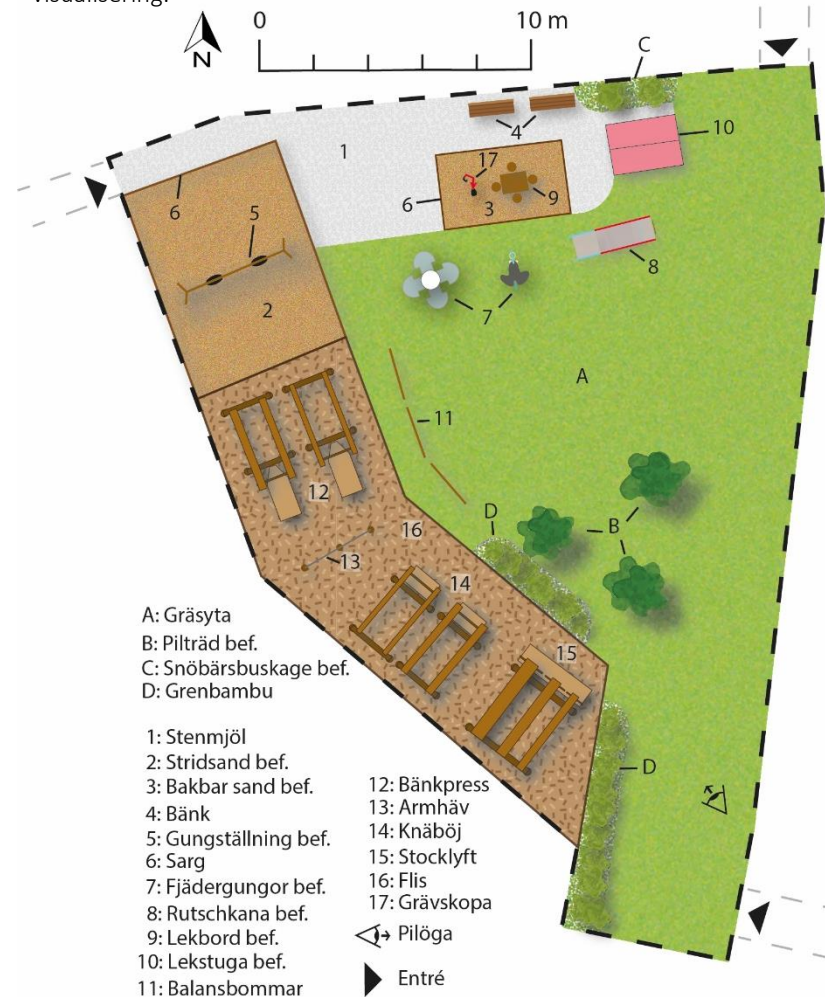
Material och utrustning

Området har redan idag en del lekutrustning med fokus på delvis yngre barn och föreslås därför fortsätta att användas som en lekplats för de yngre barnen. Den befintliga gungställningen föreslås behållas men bör utrustas med en gunga för små barn samt en däckgunga istället för två däckgungor. Förslagsvis kan barngungan från område A användas. Vidare behålls sandlådan med bakbar sand samt tillhörande lekbord. Sandlådan föreslås även utrustas med grävmaskinen från område D. De två fjädergungorna samt rutschkanan behålls också men föreslås flyttas närmre sandlådeytan. Även lekstugan behålls. Ytterligare en bänk placeras ut vid sidan om den befintliga.

Ett utegym placeras längs den västra sidan av området utrustat med de mer grundläggande maskinerna för de vanliga muskelgrupperna - ben, axlar, armar och rumpa. Utegympet ska vara anpassat för såväl yngre som äldre där både lätta och tunga vikter kan väljas. De tre balansbommarna från område C föreslås även placeras ut på gräsmattan i anknäring till utegymmet.

Markbeläggningen föreslås, istället för grus, bestå av stenmjöl 0-5 för ökad tillgänglighet. Ytan görs mindre än befintlig grusyta för att gräsytan ska kunna utökas. Under det nya utegymmet läggs träflis ut. Utegympet och sandlåden omringas av byggtimmer.

Se figur 38 för precisering av materialet och utrustningen samt figur 39 för visualisering.

Figur 38: Illustrationsplan gestaltungsplan område B med innehållsförteckning. Bokstäver symboliserar vegetation och nummer symboliserar material och utrustning. Pilen från ögat visar vilken position samt vilket håll visualiseringen i figur 39 visas från.

Figur 39: Visualiseringsbild av område B. För riktning se figur 38.

Växtlighet

De tre pilträden samt hybridsnöbärsbuskaget får fortsatt pryda området. För att göra utegymsområdet lite mer privat och få en egen rumskänsla omringas det till viss del en lättskött lågväxande häck av gulstrimmig grenbambu vilket också är den enda nya vegetationen inom området. Häcken är vintergrön och pryder området året om. Gräsytan expanderas i sin tur så att den sträcker sig fram till sandlådan med bakbar sand. Således kan en del av gräsytan fortsatt nyttjas för bollspel och andra fria aktiviteter. Träden som växer inom de privata områdena som omringar lekplatsen och gymmet är så pass stora så att de ger skugga ut över lekplatsen, därav föreslås inte att några nya träd planteras i skuggsyfte.

Se figur 38, figur 39 samt tabell 2 för placering, visualisering samt växtlista av växterna över område B.

Tabell 2: Växtlista över område B.

Beteckning plan B	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Blomningstid
Gräs			
D	<i>Pleioblastus viridistriatus</i>	Gulstrimmig grenbambu	
Befintligt			
B	<i>Salix alba var. chermesina</i>	Korallpil	Maj
C	<i>Symphoricarpos × chenaultii</i>	Hybridsnöbär	Jun-Jul

BLOMMANDE FRUKTTRÄDGÅRDEN

6.6. Område C

Önsknings

Det framkom genom enkätundersökningen att en stark önskan om fler växter med ätbara frukter fanns. Område C föreslås därför ämnas för framför allt det där de fyra befintliga fruktträderna samt vinbären står som grund till förslaget. Fler växter för biologisk mångfald framgick även som önskvärt. Pingisbord, pool, badmintonnät och skatepark var uppe som förslag där pingisbord kändes som det mest genomförbara valet.

Fokus och användningsområden

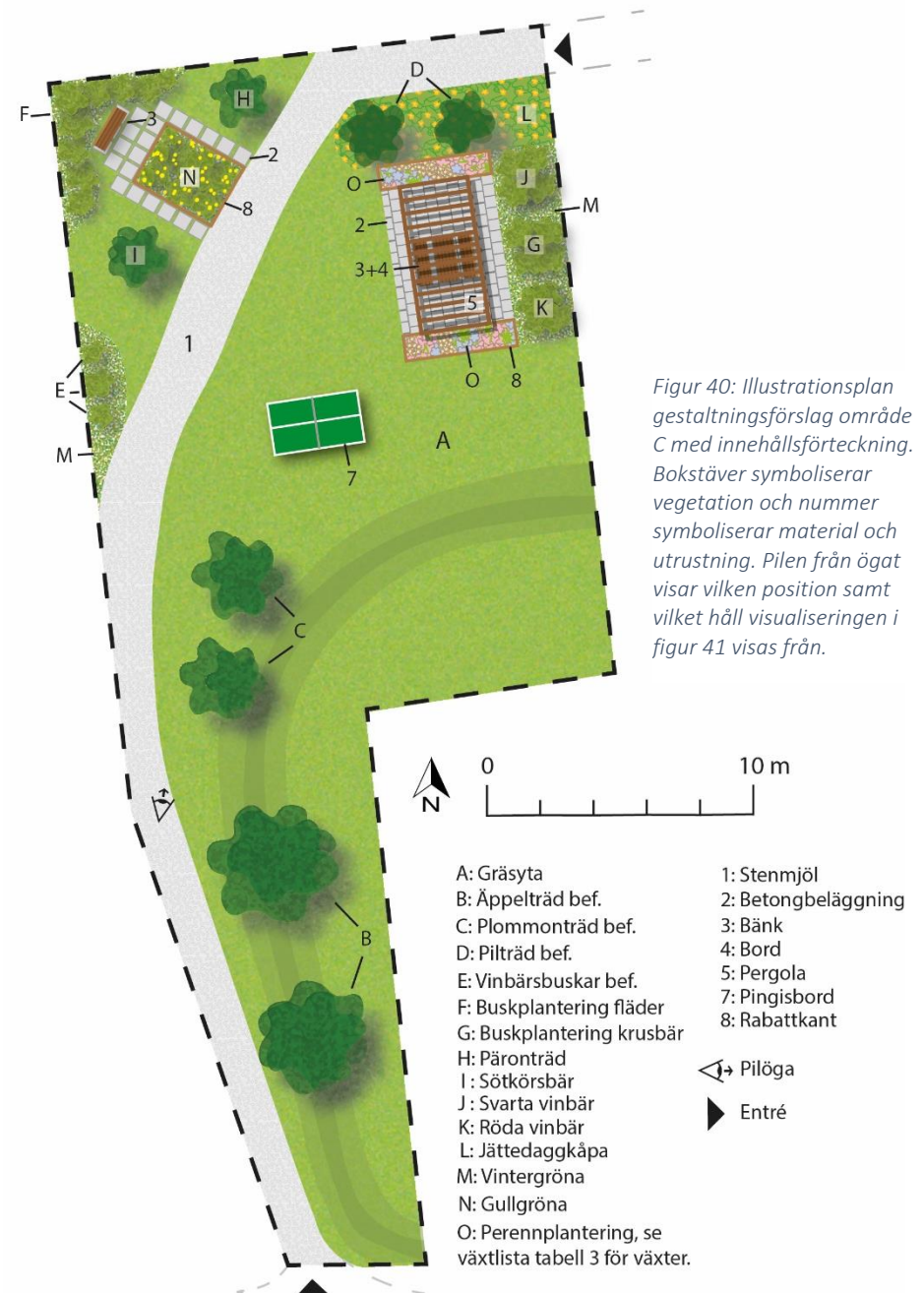
Den blommande fruktträdgårdens fokus ligger på ätbara frukter och årsvariation i blomningen vilket ska inbjuda till vistelse samt gynna den biologiska mångfalden under stora delar av året. Pergolan, de nya sittplatserna samt pingisbordet ska göra området ännu mer inbjudande.

Material och utrustning

Inom området föreslås att en klättrväxtbeklädd pergola placeras ut för en inbjudande sittplats där två bänkar och ett bord placeras under. En bänk i anslutning till de nyplanterade buskarna och träderna i den nordvästra delen föreslås även samt ett fast pingisbord i mitten av området. En rabattkant av impregnerad furu föreslås omringa de tre planteringarna.

Ny markbeläggning föreslås delvis vara betongplattor. Dessa placeras ut under pergolan lagda i halvförband samt som en gång till bänken i det nordvästra hörnet. I övrigt byts den befintliga grusgången ut mot stenmjöl 0-5.

Se figur 40 för precisering av materialet och utrustningen samt figur 41 för visualisering.

BLOMMANDE FRUKTTRÄDGÅRDEN

Figur 41: Visualiseringsbild av område C. För riktning se figur 40.

Växtlighet

Pergolan föreslås beklädas med klätterhortensia samt kaprifol för bland annat doft och härlig blomning vilket även ska göra att den upplevs mer ombonad och inbjudande. Växtbäddarna för klätterhortensian och kaprifolen placeras i en plantering längs kortsidorna av pergolan där även kantnepeta samt koreansk plymspirea planteras.

Utöver de tre redan befintliga vinbärsbuskarna planteras två nya vinbärsbuskar, en svart och en röd vilka placeras öster om den nya pergolan. Där planteras även en krusbärsbuske. Under vinbärs-, och krusbärsbuskarna planteras lättskött och marktäckande vintergröna. De två befintliga pilträden behålls men undervegetationen tas bort och ersätts med jättedaggkåpa vilken är en lättskött marktäckare.

Under de befintliga vinbärsplanteringarna i den västra delen planteras också vintergröna som marktäckare. I det nordvästra hörnet, bakom bänken, planteras en större fläderbuske. Vintergrön gullgröna föreslås pryda mittenpartiet av betonggången till bänken. Norr om gången föreslås att ett päronträd planteras ut och söder om den ett sötkörbärsträd.

Se figur 40, figur 41 samt tabell 3 för placering, visualisering samt växtlista av växterna över område C.

Tabell 3: Växtlista över område C.

Beteckning plan C	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Blomnings-tid
Perenner			
L	<i>Alchemilla mollis</i>	Jättedaggkåpa	Jun-Aug
M	<i>Vinca minor</i>	Vintergröna	Maj-Jun
O	<i>Nepeta x faassenii 'Walker's Low'</i>	Kantnepeta	Jul-Sep
O	<i>Aruncus aethusifolius</i>	Koreansk plymspirea	Jun-Jul
N	<i>Waldsteinia ternata</i>	Gullgröna	Maj-Jun
Buskar			
F	<i>Sambucus nigra</i>	Fläder	Jun-Jul
G	<i>Ribes (Grossularia-Gruppen)</i>	Krusbär	Apr-Maj
J	<i>Ribes nigrum 'Titania'</i>	Svarta vinbär	Maj
K	<i>Ribes rubrum</i>	Röda vinbär	Maj-Jun
Träd			
H	<i>Pyrus communis</i>	Päron	Maj
I	<i>Prunus avium 'Sunburst'</i>	Sötkörbär	Maj-Jun
Befintligt			
B	<i>Malus domestica</i>	Apel	Maj-Jun
C	<i>Prunus domestica</i>	Plommon	Apr-Maj
D	<i>Salix alba var. chermesina</i>	Korallpil	Maj
E	<i>Ribes</i>	Vinbär	Maj-Jun

6.7. Område D

Önsknings

Det framgick genom enkätundersökningen att det saknades lekytor för de äldre barnen. Förslag som gavs var bland annat klätterställning, hinderbana, gungbräda, snurrkarusell, linbana och större lekstuga där ett urval av dessa förslag har tagits i beaktan. Likaså var bättre klätterträd önskvärt från barnens perspektiv.

Fokus och användningsområden

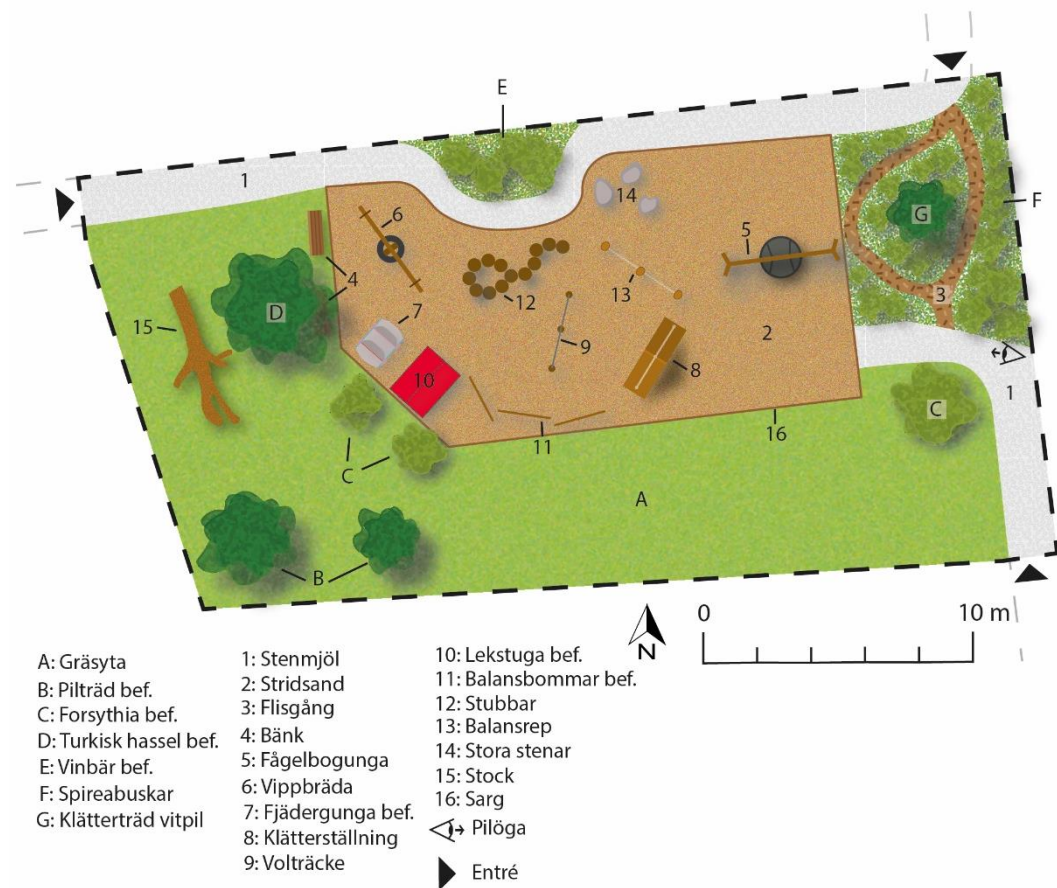
Områdets främsta fokus ligger på de lite äldre barnen och deras lek. Området ska erbjuda allt från prefabricerade lekredskap till mer naturliga lekytor för att barnen ska få möjlighet till att stimuleras på ett bredare plan. Då en årlig kräftskiva äger rum inom detta område avsätts en del av gräsytan för detta också samtidigt som den möjliggör för annan gemenskap.

Material och utrustning

Utrustningen föreslås bestå till viss del av återvunnet och naturligt material för att ge ett mer naturligt intryck såsom gamla däck att hoppa i, stockar, stubbar och stenar att balansera på och hoppa över. Den nya prefabricerade utrustningen utgörs av volträcke, vippbräda, klätterställning samt en fågelbogunga som hängs på den befintliga gungställningen. Lekstugan, balansbommarna samt den större fjädergungan får vara kvar. Lekutrustningen bildar tillsammans en liten hinderbana att ta sig igenom.

Sandytan från gungan utvidgas och blir till en sammanhängande större yta där all utrustning placeras. Denna omringas av byggtimmer. Grusytor byts ut mot stenmjölsytor, dessa leder de besökande genom området. En lummig spännande gång av träflis genom spirea-vegetationen placeras även ut.

Se figur 42 för precisering av materialet och utrustningen samt figur 43 för visualisering.

Figur 42: Illustrationsplan gestaltungsplan område D med innehållsförteckning. Bokstäver symboliserar vegetation och nummer symboliserar material och utrustning. Pilen från ögat visar vilken position samt vilket håll visualiseringen i figur 43 visas från.

Figur 43: Visualiseringsbild av område D. För riktning se figur 42.

Växtlighet

Lite ny vegetation, framförallt i leksyfte, föreslås planteras. En vitpil som är tänkt att fungera som klätterträd placeras i det befintliga stora björkspirea-buskaget. Det växer relativt fort, blir inte för stort samt har ett bra växtsätt för klättring. Buskaget av björkspirea föreslås även gallras för att bilda spännande gångar runt klätterträdet för en naturlig, lummig lekyta. Utöver det behöver en del nya björkspireabuskar planteras för att göra ytan större ut mot lekplatsen.

I övrigt bevaras de befintliga vinbärsbuskarna, de tre forsythiabuskarna, de två pilträden, den turkiska hasseln samt en stor del av gräsytan då den används bland annat till den årliga gemensamma kräftskivan.

Det befintliga turkiska hasselträdet samt det nya pilträdet ger skugga till delar av ytan.

Se figur 42, figur 43 samt tabell 4 för placering, visualisering samt växtlista av växterna över område A.

Tabell 4: Växtlista över område D.

Beteckning plan D	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Blomningstid
Buskar			
F	<i>Spiraea betulifolia</i>	Björkspirea	Jun
Träd			
G	<i>Salix alba</i>	Vitpil	Maj-Jun
Befintligt			
C	<i>Forsythia</i>	Forsythia	Apr-Maj
D	<i>Corylus colurna</i>	Turkisk hassel	Jun
E	<i>Ribes</i>	Vinbär	Maj-Jun
F	<i>Spiraea betulifolia</i>	Björkspirea	Jun
B	<i>Salix alba var. vitellina</i>	Vitpil	Maj-Jun

6.8. Övriga ytor

Önskningsar

Det framgick genom enkäten att planteringsytorna utmed parkeringarna, främst den östra parkeringen, anses svårskötta. I dagsläget är buskskikten under de träd som finns väldigt vildvuxna med mycket blandad vegetation som växer in i vartannat. Det framgick även att en oro fanns angående för snabbt körande fordon inom området samt att åtgärder för detta önskades.

Figur 44: Förslag till övriga ytor inom området. Dessa ytor är i färg medan de andra ytorna är i svart/vitt.

Förslag

Planteringarna vid den östra parkeringen föreslås gallras rejält där endast de större träden sparas. Buskplanteringarna ersätts med ny vegetation, förslagsvis lagerhägg (*Prunus laurocerasus*) likt planteringen längst söderut (se figur 45 för

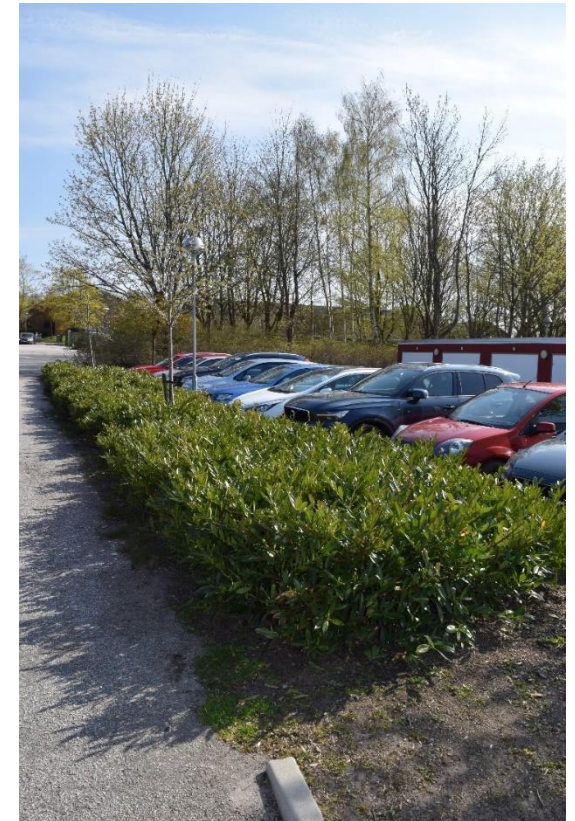
fotografi) vilket underlättar markant för skötseln samt sammanbinder den redan befintliga lagerhäggsplanteringen med de nya.

Vegetationen vid den norra parkeringen är i dagsläget aningen mer välkött, förslagsvis kan lagerhägg planteras även där för att binda samman de två parkeringsytorna.

Träd rondellen med de 10 klotlönnarna föreslås gallras till hälften vilket minskar markant på mängden höstlöv som behöver städas upp. Detta kommer även att göra rondellen ljusare och öka ljusinsläppen i de intilliggande husen samt kan vara till godo för de kvarvarande trädens fortsatta utveckling. I rondellen föreslås även en bänk och bord för sittplats, exempelvis för de som enbart har kvällssol i sina trädgårdar eller tvärtom. I övrigt föreslås rondellen fortsatt vara beklädd med gräs.

På de övriga grönytor föreslås ingen förändring då dessa redan idag är passande för bollspel med mera.

Se figur 44 för precisering av förändringsförslagen.

Figur 45: Befintlig lagerhäggsplantering vid parkeringsytan längst söderut av den östra parkeringen.

ÖVRIGA YTOR

Då oro har uppkommit gällande för snabbt körande fordon inom området föreslås att en del större blomlådor i betong (se figur 46 för inspirationsbild) placeras ut i ett sicksackmönster. Deras placering tvingar bilar att köra i sicksack vilket försvårar fortkörning. Tyngden av dem ska även göra dem svårflyttade. Storleken av dem får dock inte överskrida storleken för vad som är möjligt att passera förbi med en större bil. Utöver att de förhindrar fortkörning ska de även bidra rent estetiskt. För att underlätta för skötsel föreslås vardera blomlåda innehålla samma uppsättning vegetation. En blandning mellan vintergröna perenner och perenner med säsongsvaryerande blomning har valts, se tabell 5 för växtlista. Exakt placering av blomlådorna inom samfälligheten Ståndskallet görs inte i detta sammanhang.

Tabell 5: Växtlista för blomlåda.

	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Blomningstid
Perenner			
	<i>Aster alpinus</i> 'Happy End'	Aster	Maj-Jun
	<i>Bergenia</i> 'Baby Doll'	Bergenia	Maj-Jun
	<i>Sempervivum</i> 'Reinhard'	Taklök	Jul-Aug
	<i>Hylotelephium</i> 'Herbstfreude'	Kärleksört	Aug-Okt

Figur 46: Blomlådor i sicksack-mönster med perenner i.

7. Diskussion och reflektion

Denna del behandlar processen kring litteraturstudien, enkätundersökningen samt gestaltungsförslaget - vad som gått bra respektive vad som gått mindre bra samt om syftet och målet med arbetet har uppnåtts. Egna reflektioner och lärdomar behandlas även.

7.1. Resultatdiskussion

Syftet med detta arbete har varit att undersöka vilka material-, utrustnings- samt växtval som är hållbara, främst ur sociala och ekonomiska perspektiv, med fokus på dels låga skötselbehov, dels god funktion för alla åldrar i en gemensam bostadsnära utemiljö. Målet har varit att utforma ett gestaltungsförslag för samfälligheten Ståndskallet i Lund som möter de boendes önskemål och således en bred användargrupp. Gestaltungsförslaget skulle, utöver att möta en bred användargrupp, ta hänsyn till låga skötselinsatser och kostnader i de material-, utrustnings- och växtval som gjordes.

Att skapa socialt hållbara gemensamma utemiljöer som erbjuder något för alla åldersgrupper i bostadsnära utemiljöer är komplicerat. Kristensson (2003) hävdar att yta och multifunktionalitet är två betydelsefulla faktorer för att utemiljön ska kunna anpassas till alla, oavsett ålder. I bostadsområden med mindre gemensamma ytor, såsom ytorna inom samfälligheten Ståndskallet, blir det dock svårt för varje yta att uppnå multifunktionalitet och möta samtliga användargrupper. Sundevall och Jansson (2020) lyfter emellertid att det finns ett behov av multifunktionalitet både på gemensamma platser men också på uppdelade platser mellan olika grupper. Att dela upp ytorna så att de får olika funktioner så att de anpassas till olika användare ansågs därför som ett bra alternativ. Det finns dock en del nackdelar med att ytorna inte fyller

samma funktioner. Det kan för vissa barn exempelvis bli längre att gå till lekplatsen då den kan ha blivit placerad i andra änden av samfälligheten från bostaden sett. Olika användargrupper kommer inte heller beblanda sig med varandra i samma utsträckning och viss social gemenskap riskerar därför att utebli, både mellan barn i olika åldrar samt vuxna och äldre. Det tycks också vara stor skillnad i önskemål om utemiljön mellan de boende vilket till stor del skiljer olika åldersgrupper åt, men skilda åsikter förekommer även inom samma åldersgrupp. Dock har gestaltungsförslaget många fördelar, exempelvis att fler funktioner tillkommit, och fördelarna bör vara större än nackdelarna.

I litteraturen tas det återkommande upp att en naturlig miljö att leka i är fördelaktig där prefabricerade redskap inte är nödvändiga vilket klargörs av både Qvennerstedt (2004) samt Sundevall och Jansson (2020). Dock menar Jansson och Klintborg Ahlko (2016) att prefabricerad utrustning i vissa fall kan vara mer hållbart och mer lättskött. Att avgöra vad som väger tyngst blir således komplext - naturliga miljöer som kanske inte håller lika länge men som uppskattas på ett bredare plan eller prefabricerad utrustning som håller längre men inte blir använd i samma utsträckning? Sundevall och Jansson (2020) lyfter dock att en blandning mellan de båda verkar vara det mest fördelaktiga.

Utöver att prefabricerad utrustning är fördelaktigt ur vissa aspekter men vegetation och andra naturliga inslag också är av stor betydelse, verkar för- och nackdelar med olika material vara aningen oklara. Enligt Burström (2007) verkar de materialval som görs bero på förutsättningarna vilket gör det svårt att allmänt säga vilka materialegenskaper som är mest värdefulla. De material- och utrustningsval som föreslagits i gestaltungsförslaget bestod därför av en blandning av olika material. Trä var dock det material som genomgående användes i störst omfattning i alla delområden med motiveringen att dels knyta an till och bevara den gamla känslan av området, dels för att det är lätt att få närproducerat och till ett lägre pris.

Precis som Kristensson (2003) beskriver spelar de växter som väljs ut inom ett område samt hur dessa tas om hand stor roll i hur området upplevs och används. Att det ser snyggt och prydligt ut tycks enligt Kristensson vara nödvändigt för att platsen ska anses inbjudande. Växterna i gestaltningsförslaget valdes ut främst med hänsyn till olika funktioner som de kunde fylla samt låga skötselinsatser för att möjliggöra en snygg, prydlig och inbjudande plats trots självförvaltning.

Tillgänglighet beskriver Johansson et al. (2009) som en viktig aspekt att ta hänsyn till. Att inte exkludera personer med funktionsvariationer och äldre med nedsatta funktioner är betydelsefullt i en multifunktionell utemiljö. Område A-D har, med sina grusgångar som leder de besökande in till ytorna, aldrig varit särskilt tillgänglighetsanpassade. Att göra dessa områden mycket mer tillgänglighetsanpassade för bland annat rullstolar verkade som ett för stort förändringsprojekt. Att byta ut grusytorna till stenmjöl med mindre fraktion verkade i detta fall som en genomförbar och rimlig lösning.

För att undvika höga skötselinsatser beskriver Andren (2017) både grundläggande och mer ingående principer att förhålla sig till. I gestaltningsförslaget undviks exempelvis ej ståndortsanpassade växtval, glesa planteringar, gräsytor med för skarpa kanter eller hinder och taggiga buskar. Den minskade skötseln som eventuellt fås på grund av lagerhäggsbuskaget ute vid parkeringarna kan också väga upp för en eventuell ökad skötsel inom område A-D. Förhoppningsvis kommer de boende efter förslaget ha en ännu större vilja att sköta området då det till stor del har blivit utformat efter deras önskemål.

Men möter då samfälligheten Ståndskallets gemensamma utemiljöer efter gestaltningsförslaget en bredare användargrupp med smarta material-, utrustnings- och växtval? Med litteraturstudien och enkätundersökningen som grund verkar det högst troligt, även om det inte verkar vara möjligt att

göra ett gestaltningsförslag som samtliga boende i Ståndskallet känner sig helt nöjda med. Förslaget kommer att lämnas till styrelsen för Ståndskallet och fungera som ett underlag under en stämma, då diskussioner och beslut ska tas för Ståndskallets framtida utformning. Förhoppningsvis kommer hela eller delar av förslaget att upplevas som positivt för majoriteten av de boende.

7.2. Metoddiskussion

Litteraturstudie

Den inledande delen av litteraturstudien behandlade utformningen av bostadsnära utemiljöer utifrån olika användarperspektiv och gav en viktig grund till resultatet av arbetet. Det finns relativt mycket forskning gällande barns respektive vuxnas användning av utemiljöer vilket underlättade för undersökningen. Det hade dock gått att utvidga undersökningen. Det verkar exempelvis svårt att hitta litteratur som beskriver det mångfunktionella för flera användargrupper.

Nästkommade del, vilken undersökte olika material- och utrustningsval, var dock svår att genomföra av flera orsaker. Till att börja med var det komplicerat att hitta litteratur som jämför de olika materialens egenskaper på ett bra sätt. Både Calkins (2008) och Zimmermann (2011) har i sina böcker skrivit väldigt omfattande om många material där allt verkar intressant och relevant att ha med. Jag upplevde det dock svårt att hitta ett sammanhang mellan de olika materialavsnitten i böckerna vilket försvårade jämförelserna. Till att börja med var det svårt att jämföra kostnader av olika material då sällan konkreta priser tas med vilket gör allt relativt, vad anses dyrt och vad anses billigt? Rent skötselmässigt verkade det finnas många olika material med skilda egenskaper som anses lättskötta. Miljömässigt var för- och nackdelarna med de olika materialen även skilda där lång hållbarhet eller lokalt producerade material kunde väga upp för annan negativ miljöpåverkan. Hållbarheten var även den svår att jämföra. Det togs i viss litteratur upp att hållbarheten för ett material

exempelvis är 20 år eller mer vilket är aningen svårtolkat. Kan det då hålla i hela 50 år? Beror det på skötsel? Osv.

Det finns omfattande litteratur som behandlar både fördelaktiga växtval samt aspekter att beakta för att undvika för höga skötselinsatser, vilket underlättade för växtvals- och skötseldelarna av litteraturstudien.

Med grund i litteraturstudien kunde fördelaktiga material, utrustning och växter väljas i gestaltningsförslaget, både med hänsyn till god funktion, skötsel och kostnader.

Enkätundersökning

Enkätundersökningen hade sina brister. Det var svårt att utforma en enkät där de boende kunde uttrycka sina åsikter och önskningar utan att bli för begränsade av alternativ eller annat. Dock ansåg jag att det behövdes alternativ för att svarsfrekvensen skulle bli så hög som möjligt. Det delades även ut enbart en enkät till varje hushåll vilket gjorde det svårt för de boende inom ett hushåll att ha skilda åsikter. Ett alternativ hade varit att göra fysiska intervjuer i form av dörrknackningar eller dylikt där eventuellt en bredare bild av de boendes önskningar hade kunnat fås. Detta var dock inte aktuellt med tanke på pandemin. Jag upplevde trots allt att jag hade stor användning av enkätundersökningen i mitt gestaltningsförslag.

Gestaltningsförslag

Gestaltningsförslaget utformades med litteraturstudien samt enkätundersökningen som grund. Område A-D behandlas i arbetet på ett djupare plan som möter en bred användargrupp där olika funktioner tas i beaktande. Inom övriga ytor var det svårt att avgöra i vilken omfattning de skulle behandlas, men om ännu fler ytor hade behandlats mer ingående hade arbetet inte hunnits med och kvalitén på gestaltningen hade troligtvis blivit sämre.

Över lag hade gestaltningsförslaget kunnat behandla skötsel mer. Det hade kunnat innehålla en skötselplan utöver de andra delarna då litteraturstudien och frågeställningen till viss del handlade om låga skötselinsatser. Men tiden blev för knapp för detta.

Förslaget hade även kunnat innehålla en kostnadsanalys. På grund av arbetets omfattning har det inte varit möjligt att redovisa vad kostnaden skulle bli för gestaltningsförslaget. Om hela eller delar av gestaltningsförslaget upplevs som positivt bör en kostnadsanalys göras innan ett slutligt beslut tas.

7.3. Reflektioner och lärdomar

Jag upplevde att arbetet blev för omfattande för en kandidatuppsats där tiden blev knapp. En övergripande lärdom för mig blir därför att redan i ett tidigt skede ha tydligare avgränsningar och en bättre bild av hur arbetet ska struktureras och vilket innehåll som ska vara med. Men jag anser trots det att jag till största del lyckades hålla mig inom ramarna och uppnå syftet med arbetet där samfälligheten Ståndskallet har fått ett förslag att helt eller delvis använda sig av eller ta inspiration från i den framtida omgestaltningen av området.

8. Slutsats

Att vid utformning och gestaltning av gemensamma bostadsnära utemiljöer skapa ytor med olika användares perspektiv i åtanke, allt från små barn till äldre vuxna, verkar som det bästa sättet för att ytorna ska bli så uppskattade och använda som möjligt. Om alla användargrupperns preferenser av utemiljön inte kan inkluderas på en och samma yta så är det förmodligen bättre att dela upp ytorna för olika grupper. Material, utrustning och växter väljs i sin tur ut efter vilka funktioner och användningsområden de främst ska bidra med och efter de förutsättningar som finns. Genom att beakta dessa aspekter kan socialt hållbara utemiljöer i bostadsområden utformas med smarta material-, utrustnings-, och växtval.

Referenser

- Andrén, H. (red.) (2017). *Utemiljö*. Fjärde utgåvan Stockholm: Svensk byggtjänst
- Bengtsson, R. & Bucht, E. (1973). *Inte bara berberis*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning
- Bergkvist, P. & Fröbel, J. (red.) (2014). *Att välja trä: en faktaskrift om trä*. 9., omarb. utg. Stockholm: Svenskt Trä.
<https://www.svensktra.se/siteassets/5-publikationer/pdf/avt-2020-72ppi.pdf>
- Blizzard, J. L. & Klotz, L. E. (2012). A framework for sustainable whole systems design. *Design Studies*, 33(5), 456-479.
<https://doi.org/10.1016/j.destud.2012.03.001>
- Block, M. & Bokalders, V. (2014). *Byggekologi- Kunskaper för ett hållbart byggande*. 3. uppl. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst.
- Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Karlskrona: Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>
- Boverket (2018). *Regler för lekplatser och lekredskap*.
<https://www.boverket.se/sv/byggande/sakerhet/barnsakerhet-och-personsakerhet/lekplatser-och-lekredskap/> [2021-03-27]
- Boverket (2019). *Lekotoper Lekvärde i naturlika gröna leklandskap*.
https://www.boverket.se/contentassets/2afc1cf8d2414134917073115f8cb171/lekotop_hls_pres_191205.pdf. [2021-05-10]
- Burström, P.G. (2007). *Byggnadsmaterial: uppbyggnad, tillverkning och egenskaper*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Calkins, M. (2008). *Materials for sustainable sites: a complete guide to the evaluation, selection and use of sustainable construction materials*. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons
- Clyne, T.W. & Hull, D. (2019). *An Introduction to Composite Materials*. [Elektronisk resurs]. Cambridge University Press
- Delshammar, T. (2010). *Hållbar förvaltning av bostadsgårdar*. [Faktablad]. Alnarp: LTJ-fakulteten.
https://pub.epsilon.slu.se/5498/1/delshammar_t_101116.pdf [2021-04-15]
- Essunga plantskola (u.å.). *Alla växter*.
<http://www.essungaplantskola.se/kategori/alla-vaxter?ls=A> [2021-05-10]
- Florgård, C. & Forsberg, O. (2006). Residents' use of remnant natural vegetation in the residential area of Järvafältet, Stockholm. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5(2), 83-92.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2006.06.002>
- Frost, J. L. (2010). *A history of children's play and play environments: Toward a contemporary child-saving movement*. Routledge.
- Gudmundson, I. (2020). Hållbar och funktionell utemiljö. *Gröna Trender*, 26 mars. <https://gronatrender.se/article.php?id=335> [2021-04-14]
- HAGS (u.å.). *HAGS material*. <https://hags.se/sv-se/utomhusmiljo/las-mer-om-de-material-vi-anvander> [2021-04-01]

- Hue, J., Johnson, J.M. & Lawson, L.J. (2009). *Greening cities, growing communities: learning from Seattle's urban community gardens*. Washington: University of Washington press.
- Jansson, M. & Klintborg Ahlklö, Å. (red.) (2016). *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst
- Jansson, M. & Randrup, T. B. (red.) (2020). *Urban open space governance and management*. Abingdon, Oxon: Routledge
- Jansson, M. (2013). *Utveckla de offentliga lekplatserna*. [Faktablad]. Movium fakta #5. Movium, SLU, Alnarp.
https://www.movium.slu.se/system/files/news/9805/files/movium_fakta_5_2013-offentliga_lekplatser.pdf [2021-04-25]
- Johansson, A. K., Kollberg, S. & Bergström, K. (2009). *Grönområden för fler: en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Statens folkhälsoinstitut.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f5981a14af284331aa957f724bbdbcf4/r2009-2-gronomraden-for-fler.pdf>
- Klar, M., Gunnarsson, D., Prevodnik, A., Hedfors, C. & Dahl, U. (2014). *Allt du (inte) vill veta om plast*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Plastrapporten.pdf>
- Kristensson, E. (2003). *Rymlighetens betydelse: en undersökning av rymlighet i bostadsgårdens kontext*. Institutionen för arkitektur, Lunds universitet.
<https://lup.lub.lu.se/search/ws/files/4382179/838947.pdf>
- Kronqvist, T. (2013). *Utegymp i staden – Attraktiva för alla*. (Kandidatarbete) Sveriges lantbruksuniversitet. Landskapsingenjörsprogrammet.
- Lagerström, T. (2006). *Växthantering: från idé till verklighet*. Stockholm: Riksförbundet Svensk trädgård
- Lamiroc components (u.å.). *Miljö- och byggvarudeklaration LamiCompact och LamiFacade högtryckslaminat typ CGS, EGS*.
<https://lamiroc.se/wp-content/uploads/Miljo-byggvarudeklaration-LamiCompactLamiFacade.pdf> [2021-04-27]
- Lappset (u.å.) *Naturlek*.
<https://www.lappset.se/Produkter/Produktsok/lekutrustning/naturlek?p=1> [2021-05-01]
- Matthis, S. (2020). Stora Enso ersätter fenol med lignin i limprodukter. *Dagens miljöteknik*, 1 september.
<https://www.dagensmiljoteknik.se/20200901/651/stora-enso-ersatter-fenol-med-lignin-i-limprodukter> [2021-04-28]
- Nationalencyklopedin (u.å.a). *Ståndort*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/st%C3%A5ndort> [2021-04-05]
- Nationalencyklopedin (u.å.b). *Stål*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/st%C3%A5l> [2021-05-09]
- Naturskyddsföreningen (2021). *4 sanningar om plast*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/plastsanningar> [2021-04-15]
- Nilsson, N. (1978). *Lek för alla*. 2. uppl. Stockholm: Tiden
- Nordberg, M. (2008). Grönskande rabatt för offentlig miljö. *Jordbruksaktuellt*, 30 april.

<https://www.ja.se/artikel/28574/gronskande-rabatt-for-offentlig-miljo-.html> [2021-04-10]

- Oloumi, S., Mahdavinejad, M. & Namvarrad, A. (2012). Evaluation of outdoor environment from the viewpoint of children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, 431-439.
doi:10.1016/j.sbspro.2012.02.108
- Qvennerstedt, B. (2004) *Dubbelt så bra - hälften så dyrt, hälften så dyrt - dubbelt så bra*. [Elektroniskt faktablad] Karlstad: IPA.
<http://www.ipa-sweden.org/material/halftendubbelt.pdf> [2021-04-05]
- Refshauge, A. D., Stigsdotter, U. K. & Cosco, N. G. (2012). Adults' motivation for bringing their children to park playgrounds. *Urban forestry & urban greening*, 11(4), 396-405.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.06.002>
- Riksförbundet Svensk Trädgård (2021). *Svensk Trädgård - Zonkartan*.
http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkartan.html [2021-04-04]
- Rudberg, J. & Widman, M. (2021). *Metaller – en ändlig resurs med oändlig potential*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport-metaller-andlig-resurs-oandlig-potential-naturskyddsforeningen-2021.pdf>
- SGU (1974). *SGUs Kartvisare. SGU, Sveriges geologiska undersökning*.
<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html> [2021-04-03]
- Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

- Statens Folkhälsoinstitut (2012). *Stillasittande och ohälsa – en litteratursammanställning*. Östersund: Statens Folkhälsoinstitut.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/37db054ecc664f51aa55f9b7afe3f924/r2012-07-stillasittande-och-ohalsa.pdf>
- Sveriges stenindustriförbund (2020). *Utemiljö*. Kristianstad: Sveriges Stenindustriförbund.
https://www.sten.se/wp-content/uploads/2021/03/Utemilj%C3%B6_2020_okt_km.pdf [2021-04-28]
- Sundevall, E. P. & Jansson, M. (2020). Inclusive Parks across Ages: Multifunction and Urban Open Space Management for Children, Adolescents, and the Elderly. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9357.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17249357>
- Svenska kommunförbundet (1983). *Skötsel och underhåll av grönområden*. 2., revid. uppl. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Tress (u.å.). *Utegym*. <https://www.tress.com/sv-se/lekplats-sport-och-park/utegym/> [2021-04-26]
- Unisport (u.å.). *Utegym*. <https://www.unisport.com/sv/utegym> [2021-04-26]
- Utform (u.å.). *Utegym*. <https://utform.se/utegym-traningsredskap/> [2021-04-26]
- Wang, Z. (2014). Nearby outdoor environments and seniors physical activities. *Frontiers of Architectural Research*, 3(3), 265-270.
<https://doi.org/10.1016/j.foar.2014.04.002>

Xanthos, M. (2010). *Functional Fillers for Plastics* [Elektronisk resurs]. 2nd ed. Hoboken: Wiley-VCH

Zimmermann, A. (red.) (2011). *Constructing landscape: materials, techniques, structural components*. Third, revised and expanded edition. Basel: Birkhauser

Åkerlund, S. & Paulsdottir, L. (2011). *Lek är för barn, arbete är för vuxna, eller?*. (Psykologexamensuppsats, Vt 2011) Lunds universitet: Psykologprogrammet. <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/1978639>

Figurförteckning

Figur 1: Lantmäteriet (2021) *Lund*. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto [Kartografiskt material] <https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-06-24]

Figur 3: Lantmäteriet (2021) *Nöbbelöv*. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto [Kartografiskt material] <https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-04-12]

Övriga figurer, tabeller och fotografier i arbetet är gjorda och/eller tagna av Erika Andersson (2021).

Bilagor

BILAGA 1

ENKÄTUNDERSÖKNING FÖR UTEMILJÖERNA I SAMFÄLLIGHETEN STÅNDSKALLET

Hejsan!

Mitt namn är Erika Andersson och jag är uppvuxen i hus nummer 11 här i området. Jag studerar till landskapsingenjör och skriver just nu min kandidatuppsats där jag har som mål att göra ett gestaltungsförslag över samfälligheten Ståndskallet. Gestaltungsförslaget kommer att presenteras på en stämma i Ståndskallet då beslut ska tas för den verkliga omgestaltningen som planeras i området framöver, så reflektera noggrant över svaren. Jag skulle därför bli jätteglad om ni hade kunnat hjälpa mig med era åsikter kring vad ni tycker saknas eller vad ni vill ha mer av i den gemensamma utemiljön genom att fylla i enkäten nedan. Denna kan ni sedan lägga i postlådan till hus nummer 11 (Nöbbelevs Kyrkoväg 11) när ni har vägarna förbi 😊

Vilken ålder har de vuxna i hushållet? Ange antalet personer för respektive åldersspann.

18-29   30-49   50-69   70+

Ange i en viktskala från 1 till 5 vad du/ni som vuxna i hushållet anser om förslagen nedan, där 1 är det du/ni hade uppskattat minst och 5 är det du/ni hade uppskattat mest. Det går bra att ange samma siffra för mer än ett förslag.

Förändrad/mer vegetation (förtydliga gärna nedan)   Utegym   Fler lekredskap på lekplatserna   Ökad möjlighet till gemenskap, exempelvis boulebanor   Fler sittplatser för exempelvis avkoppling

Vad upplever du/ni som vuxna i hushållet att du/ni saknar eller är missnöjda med i den gemensamma utemiljön i området förutom förslagen ovan?

Om det finns barn eller ungdomar i hushållet, vilken ålder är de i? Ange antalet barn/ungdomar för respektive åldersspann.

0-3   4-6   7-9   10-13   14-17

Ange i en skala från 1 till 5 vad du/ni tror barnen/ungdomarna i hushållet anser om förslagen nedan.

Förändrad/mer vegetation (förtydliga gärna nedan)   Utegym   Fler lekredskap på lekplatserna   Ökad möjlighet till gemenskap, exempelvis boulebanor   Fler sittplatser för exempelvis avkoppling

Vad upplever du/ni att barnen/ungdomarna i hushållet saknar eller är missnöjda med i den gemensamma utemiljön i området förutom förslagen ovan?

BILAGA 2

Denna bilaga innehåller fotografier av övriga ytor inom området samt en illustrationsplan med nummer som preciserar platsen samt riktningen av varje fotografi.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

